

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

“Шарвили” эпосдин суварин гъакъиндай

22-майди Къасумхурел лезги халкъдин къагъриман-вилдин “Шарвили” эпосдин сувариз гъазурвилер акунин ва ам кыле тухунин жигъетдай кардик квай тешкиллувилин комитетдин заседание кыле фена. Идакай “Лезги газетди” Ахцегъ райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Мярекатдал рахайбуру республикадин дережада аваз кыле тухузвай суварихъ халкъарин арада дуствал мягъкемарунин, милли меденият вилик тухунин, руьгъдин ивира хуьнин, акъалтзавай несилар ватанпересар яз ч'ехи авунин жигъетдай авай важиблудвал къейдна.

Комитетдин членри, республикада коронавирусдихъ галаз алакьалу яз авай галар фикирда къуна, алай йисуз суварин мярекатар гъар са районда кылди тешкилдай къарар къабулна. Абуру гъакъни, района мярекатар тухудайла, коронавирусдин вилик пад къунин патахъай Роспотребнадзорди, духтурри гузвай меслятрал амал авун теклифна.

1920 – йисалай акъатзава

N 22 (10979) хемис 3 – июнь, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Районриз фин давам жезва

Дагъустан Республикадин Къилин вези-фаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов, муниципалитетриз физ, анра авай гъаларихъ галаз таниш жезва. И сеферда ам республикадин кеферпатан зонада авай са жерге хуьрериз фена. 28-майди региондин регъбер Къизляр райондин агъалирихъ галаз гуьруьшмиш хъана ва ада са жерге объектрал кыл ч'лугуна. Идан гъакъиндай «Лезги газетди» Дагъустандин Къилин пресс-къуллугъди хабар гана.

Каспий гуьлуьн къерехда балугъчийрин хуьр хъиз арадал атанвай Къизляр райондин Крайновкада Сергей Меликов “Туристско-рекреационный комплекс “Золотые Дюны” проект умуьрдиз кечирмишзавай гъалдихъ галаз таниш хъана. Хизанди ял ягъунин ва аялрин сагъламвал мягъкемарунин къайгъуда аваз эцигиз гъиле къур комплексдив махсус программадин бинедаллаз гат'луннай.

Проектдин сергъятра аваз 200 чка авай мугъманханадин комплекс, 35 кас патал мугъманханадин кве гъавадин (VIP) комплекс, клуб, столовой, спортдинни сагъламвилдин комплекс (адахъ аквапарк, аялрин, волейболдал ва теннисдал къугъвадай майданар), яшайишдин 6 коттедж ва машина акъвазардай чка жеда.

Крайновкада С.Меликов хуьруьн агъалирихъ галаз гуьруьшмиш хъана ва абурук секинсузвал кутазвай месэлайрин гъакъиндай (целди, фельдшервилдинни акушервилдин пункт медицинадин тадаракралди таъминарун) веревирдна. Хуьр целдини газдалди 2022-йисуз таъминарун фикирдиз къачуьна.

Къизляр района авайла, Сергей Меликова майдин вацра квахъай хва къенваз

жагъай Курагъамедоврин хизандиз башсагълугъвал гана. Шоуменан т'варунихъ галай хуьрй тир 8 йиса авай Гъажимегамед жагъурун патал къайдаяр хуьдай ва МЧС-дин органри, волонтерри, хуьруьнвийри пуд юкъуз алахъунар авунай.

“Къизляр” ООО ПП кархана республикадилай къецени машгъурди я. Ана ядигарар патал чуклулар акъудзава. Гъар йисуз карханадин коллективди 250 жуьредин 170 агъзурдав агакъна чуклулар гъазурзава. Продукциядин са пай къецепатан уьлквейризни рекъе твазва.

Райондин Новокохановское хуьре Сергей Меликов къизил балугъар индустриальный къайдада туьретмишзавай алай аямдин комплексдизни фена. И карханадин генеральный директор Ильман Батаеван гафаралди, и важиблуду проект инвестордин хуси такъатралди ва гъак'л госуьдарстводин кумьекдалдини килиз акъудзава. Адан сергъятра аваз производстводин са линия Астрахандин областдани кардик кутунва. Ана Дагъустанда авай комплексдиз хкун патал балугъарин шарагар туьретмишзава. Алай вахтунда и карханада 16 кас патал къвалахдин чкаяр тешкилнава. Гележегда абурун къадар 50-дав агакъда.

Районда мугъманвиле авайла, Сергей Меликов Кардоновка ва са жерге къунши хуьрерин агъалирихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Сифтедай региондин Къил хуьруьн школадиз фена ва ада къват'и ханвай инсанрин т'лабунрихъ, теклифрихъ яб акална. Хуьре 2600 кас яшамаш жезва. Саки вири хуьрерин агъалийрик гъа са жуьредин месэлайри секинсузвал кутазва.

Бабаюрт района Сергей Меликова Бабаюрт хуьре авай яшайишдин объектрал кыл ч'лугуна. Абурукай къвед (330 чка-

дин аялрин бахча ва 1176 ученик патал школа) 1980-йисалай эцигзава. Объектрал алай гъал акурла, региондин Къили РД-дин экономикадин ва вилик финин министрстводал, талуьк маса ведомствойрал аялрин бахча республикадин инвестпрограммадин сергъятра аваз эцигуьн талуьк документар гъазурун тапшуьрмишна.

Сергей Меликова лагъайвал, алай йисуз проектар туьк'уьрун ва къведай йисуз эцигунрив эгеч'лун лазим я. Вири къвалахарни виниз тир еридиди тамамарун герек я. Аялрин бахча герек вири шейэралдини тадаракламишда. Бабаюртда адаз, эцигиз гъиле къуна, къугъг тавунвай 600 кас гъакъдай культурадиди къвални акуна.

Бабаюрт райондин Геметюбе хуьре Сергей Меликов ацахъдай гъалда авай школадиди дараматдизни килигна. Ам 1960-йисуз инсанар яшамаш хъун патал эцигнавай 8 квартирадиди ибарат дарамат тир. Къе школада 270 аялди пуд сменада къелзава.

Алай вахтунда школадиди цийи дарамат эцигун патал чил чара авунва. Сергей Меликова цийи дарамат эцигун патал герек тир проектдинни сметадиди документар туьк'уьрун гъакъиндай малумарна: “Эгер цийи проект туьк'уьрайт'ла, 2023-йисуз цийи школадиди варар аялар патал ачух жеда”.

Республикадин Кеферпатан района мугъманвиле авайла, Сергей Меликов Бабаюрт района авай Рутул райондин малдарар, хипехъанар яшамаш жезвай къишлахрални фена. И райондин Львовский хуьре ам ацахъдай гъалда авай школадиди тамашна. Инани пуд сменада 176 школьниди къелзава. Дарамат 1958-йисуз эцигнавайди я. И хуьрени республикадин инвестиционный программадин сергъятра аваз школадиди цийи дарамат эцигда.

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Гафарихъ крарни хъун лазим я

Хайи Ватан хуьн, къан хъун патал зегъмет ч'лугуна, аялриз дуьзгуьн тербия гана къанда. И карда халкъдин машгъур векилар чешне яз къалурун герек я. Чахъ, гъи хел къачурт'лани, тарифдай баркаллу рухъаярни рушар ава. Абурун т'варар, агалкъунар школайра къелзавай аялриз чир хъун лазим я.

► 4

ИРС

Ст'ал Сулейманан керчек къамат...

Дагъустандин халкъарин зурба шаир Ст'ал Сулейманак'ай бязи ч'луру фикирар арадал атунин себеб адан ктабра гъатнавай чарабурун гъил х'лунвай, гафар, цларар, бейтер ч'луьнавай, манаяр дегишнавай шишар ва абурун таржумаяр тирди “Сулейманан шишар авайвал тур!” гафарал къевиз акъвазнавайбуруз къевелай чир хъун герек я.

► 5

ТАРИХ

Агълабар: тарихдиз сиягъат

Лагъана къанда, Агълабарин сурар са шумуд виш йисуз арадал атана. Виридалайни къадим гуьмбетар, винидихъ къейд авурвал, мавзолейдин патарив гъа. Къет'ленвилерикай рахайт'ла, ина гъалтзавай сурарин къванер устадаказ туьк'уьрунава. Жуьреба-жуьре зат'ларин шикилар янавай къванерни т'лмил тууш.

► 6

ЭКОНОМИКА

Ви гъал гъик'л я, хуьруьнви?

Хизанриз къевезвай пул вацран къилъайкъилиз бес тежезвайвилей хейлинбуру гъатта фу, шекер, макаронар аламаз “кредитдай” къачузва. Варцаралди - гъа ик'л. Гад алуькдалди, усадъбада хъайи яр-емиш маса гана, гъилиз пул къеведалди. Емишарни хъаначирт'ла, чидач халкъди вучдайт'ла.

► 7

МЕДЕНИЯТ

Баркаллу рехъ фенва

90 йис, тарихдин уьлкмейралди гъисабайт'ла, газет патал са акъван гъаф вахт туш. Амма и девирда ам феий баркаллу рехъ, ада халкъдин руьгъдиз къуллугъ авунин дережа фикирдиз гъайит'ла, ам ч'ехини я, девлетлуни. Вири и йисара райондин газет халкъдихъ галаз санал къуьн-къуьневаз фена.

► 9

ХАБАРАТ

Адак еке умудар кутунва

Асрет Ибилкъасумов алай аямдин истемешунриз жаваб гузвай, вилик макъсатар эцигиз ва абуьр къилизни акъудиз алакьзавай, жемиятдин къвалахрин гъавурда авай, санал акъвазнавачир жегъил я. Ингилис ч'ални чизва. Азад вахт ада ктабар къелуниз, спортдиз серфзава.

► 12

Аялриз сувар тебрикна

1-июндиз, аялар хуьдай **Международный юкьуз, Дагъустандин гьар са пипле суварин мярекатар кьиле фена. Идакай РД-дин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова Инстаграмда вичин официальный чина кьенена.**

“Чна уьмуьрдин четин шартлара гьатнавай бур патал сувар тешкилун кьетина: агьвал авачир хизанрай тир аялриз, кьанун-кьайда хуьдай органрин телеф хьанвай кьуллугьчийрин рушаризни гадайриз, сагьламвал сергьятламиш хьанвай балайриз. Чаз абуруз

уьмуьрдин шадвал ва кланивал багьшиз, абур аял чавалай расалмиш жезвай четинвилер са тимиш вахтунда хьайитлани рикелай алудиз кумек гуз клан хьана.

И йикъа чи, чехибурун, фикир акьалтзавай несилдин жигьетдай чи хиве еке жавабдарвал авайдал, жаван гражданинрин ихтиярар хуьнихъ гьикъван важиблудвал аватла, абурун жигьетдай кьайгьударвал авунал, мадни важиблуди - абур рикивай клан хьунал

желбзава. Кьенин юкьуз республикада жаван дагъустанвийр тамамдаказ вилик фин патал шартлар тешкилунихъ элкьуьрнавай чехи кьвалах кьиле тухузва: аялрин бахчаяр, мектебар, спортдин ва медениятдин объектар эцигзава.

Россиядин Президент Владимир Путинан кьарардалди чи уьлкведа дидедал ва аялвал хуьн патал садрани тахьай хьтин серенжемар кьабулнава. Чун инлай кьулухъни чи аялар, абур гьар сад патал акьван герек тир кьенивал, кланивал ва сад-садан гьавурда акьадай гьалара чехи жедайвал алахьда”, - кьейдна региондин Кьили.

Кьейд авун лазим я хьи, 1-июндиз Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Нуьсрет Омарова сагьламвиле мумкинвилер сергьятламиш хьанвай 3 аял тербияламишзавай Махачкьаладай тир Гьажиеврин хизандиз аялар хуьдай Международный югь тебрикна. И юкьуз, Избербашдин аялрин 7-нумрадин кьвале тербия кьачузвай балайриз сувар тебрикиз, РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Батыр Эмеев ва Избербашдин кьил Мегьамед Исакьов фена. РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякавова лагьайтла, Махачкьалада кардик квай РД-дин яшар тамам тахьанвай аялрин яшайишдинни реабилитациядин центрада сагьламвал мягькемарзавайбуруз аялар хуьдай Международный югь тебрикна.

Терроризмдиз - ваь!

Чуру таьсир акьалтгнавач

Хийр ЭМИРОВ

Алатай гьафтада меркезда, “Россия - зитарих” тарихдин паркунин чехи залда, “Терроризмдин идеологиядиз информациядин жигьетдай аксивал авуниз талукь месэляяр: теория ва тежриба” лишандик кваз илиминни тежрибадин конференция кьиле фена. Ам РД-дин информациядин ва печатдин министр Умаросман Гьажиева ачухна ва кьиле тухвана.

Мярекатда республикадин илимдин идарайрин пешекарри, СМИ-рин руководителри, жуьреба-жуьре изданийрин журналистри, кьайдаяр хуьдай органрин, общественный организациядин векилри, блоггерри ва вузра клелзавайбуру иштиракна.

Санлай кьачурла, конференциядал терроризмдиз акси кьвалах тухуниз талукь кьиметлу ва метлеблу ихтилатар авуна. Кьилди кьачуртла, Умаросман Гьажиева терроризмдин идеологиядиз акси кьвалах тухунал неинки кьайдаяр хуьдай органар, информациядин, печатдин идараяр, гьаки диндин векиларни, гьа са вахтунда кьецепатан уьлквейрин диндин вузра клелзавай чи ватангьлиярни машгьул хьун лазим тирдакай лагьа-

на. Гьикл хьи, хаталувал гьеле алатнавач. 2010-2015-йисара Сириядиз, Иракдиз дьаеда иштиракиз Дагъустандай 2 агьзурдав агакьна жегьилар фена. Ахьтинбуру мадни хьун мумкин я. Вилик пад кьун патал и важиблу кьвалахда жаванринни жегьилрин арада машгьур хьанвай социальный сетрикайни (гаджетрикай, пабликрикай, мессенджеррикай) менфят кьачуна кланда.

Эхиримжи йисара республикада террордин гьерекатрин ван-сес амач. Амма им террористрин дестеяр акьалтгнава лагьай чал туш. Терроризмдин идеологри чпин кьвалахдани дегишвилер твазва. Эгер вад-цуд йис идалай вилик абуру чпин лишандик 18 йисалай вине авайбуру кутазвайтла, кье школьникрин арада чпин чуру таблигьат тухузва. Чи аялар абурун таьсирдик акат тавун патал сагьлам кьуватри санал кьвалахун важиблу я. И жигьетдай журналистриз кумек жедайвал, кьайдаяр хуьдай органрин кьуллугьчийри чпи жегьилрин арада тухузвай оперативный профилактикадин кьвалахдин нетижайрикай малуматар гун герек я.

Мярекатдал “Дагъустан” РИА-дин регьбер М.Мегьамедов, “ИКЦ” ГБУ-дин директор М.Амиров, твар-ван авай политолог Х.Кьурбанов, Дагъустандин илимдин центрадин тарихдин, археологиядин ва этнографиядин Институтдин социологиядин отделдин заведующий З.Абдулагатов, ДГУ-дин юридический факультетдин уголовный праводин ва криминологиядин кафедрадин доцент А.Асильдаров, “РСБС” ГБУ-дин директор, социолог Г.Малучиев ва масабурни рахана, абуру гьалариз анализ ва кьиметлу теклифар гана.

Мярекатдин эхирдай РД-дин информациядин ва печатдин министр У. Гьажиева са жерге журналистрин ва общественникрин кьвалах грамотайралди кьейдна.

Кьиметар кьайдадик жедайвал

31-майдиз Дагъустан Республикадин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован тапшургуьдалди республикадин суьрсетдин базарра кьиметар авай гьалдиз ва абур кьайдадик кутуниз талукьарнавай совещание кьиле фена. Ам РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Абдулмуслим Абдулмуслимова ачухна ва кьиле тухвана.

Ада кьейд авурвал, республикадин суьрсетдин базарда кьиметар арадал кьезвай гьалдиз талукь яз датлана мониторингар кьиле тухузва. Ик, малум жезвайвал, эхиримжи гьафтада са бязи шейэрин кьиметар агьуз аватнава. Афонийрин кьимет 77 манатдал, верчерин какайрин (цудан) - 73, помидорин - 120, чичекрин - 33,29, келемрин - 32, 36 манатдал хтанва.

Гьа са вахтунда бязи шейэрин кьиметар жхаж хьанва. Газаррин - 23,2, картуфрин - 1,6, семечкадин чьемин - 1,1 процентдин. Арадал атанвай гьалариз килигна, исполнительный гьукумдин органри недай шейэрин кьиметар кьайдадик кутадай са жерге серенжемар кьабулзава.

Совещанидал РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министрдин заместитель Эмин Шейхьгасанова и месэладиз талукь яз доклад авуна. Ада хабар гайивал, хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министерстводи мониторинг кьиле тухун патал датлана республикадин базарра ва недай-хьавадай шейэр маса гузвай гипермаркетра кьиметар агьуз ва жхаж жезвай гьал ахтармишзава.

Дагъустан Республикадин промышленностдин ва алишверишдин министрдин сад лагьай заместитель Рашид

Мурзаева малумарайвал, шекердин ва семечкадин чьемин кьимет кьайдадик кутун патал са бязи серенжемар кьабулна. Ик, республикадиз шекерни чьем гьизвай ксарин ва карханайрин сиягьар тайинарна. Ахьтинбурук 8 субъект акатзава. Абурун виликни шартл эцигнава: са литр чьемин кьимет 110 манатдилай ва са килограмм шекердин кьимет 46 манатдилай виниз тежен.

Малумарайвал, регионда федеральный сетар кардик квач. Республикадиз винидихъ тварар кьунвай шейэр гьвечи организациери, фирмайри гьизва. Гьавилей кьиметрал гуьзчивал тухун четин акьвазвава.

Агьалири незвай-хьавзвай шейэрин кьиметар цавариз акьуд тавун патал рахай ксари ихьтин теклифар гана. Датлана кьиметар жхаж жезвай шейэр гьасилзавай ва республикадиз товарар гьизвай ксариз алава субсидияр чара ийин. Республикадин шегьерра суьрсетдин кьиметар агьузарун патал мукьвал-мукьвал хуьруьн майишатдин продукциядин ярмаркаяр кьиле тухун.

Абдулмуслим Абдулмуслимова кьейдна хьи, республикада бес кьадарда емишар, майваяр яргьалди хуьдай имаратар гилани авач. Ида чиниз маса чкайрай гьаф кьадарда емишар, майваяр гьуниз мажбурзава. Ада лагьайвал, эхиримжи йисара и нуьксан арадай акьудун патал серенжемар кьабулзава. Алай вахтунда республикада кьайивал гудай тадаракралди таьминарнавай оптово-распределительный центряр эцигзава. Ихьтин имарат Кьизилюртда кардик кутунва. Кьизлярда и мукьвара ишлемишиз вахкуда. Кьиблепатан Дагъустанда эцигзавай имаратдал кьвалахар давамарзава.

Жавабдарвилеиз чьугуна

ТАСС-диз Москвадин прокуратурадин пресс-кьуллугьди хабар гайивал, уьлкведин меркездин Преображенский райондин суддин кьарардалди Дербент райондин администрациядин виликан кьил Мегьамед Желилов 6 йисуз дустагь авуна. Судди ам 8,6 миллион манат пул кьанунсуздаказ харж авунай тахсиркар эз гьисабна.

Уголовный делодин материалрай малум жезвайвал, 2016-йисуз М.Желилова райондин чил, кьанунсуз кьарардин бинедаллаз, вичин чирхчиррин хусиятдиз вугана. И чилер Зидьян-Кьазмаяр хуьруьн мулккарал алай ва абур хуьруьн майишатдин маьксатра ишлемишзавайбурук акатзавай.

Кьанунсуз гьерекатрин нетижата М.Желилова райондиз 8,6 миллион манатдин кьадарда аваз зарар гана.

* * *

РФ-дин Силисдин комитетдин РД-да авай Управленидин пресс-кьуллугьди хабар гузвайвал, Дагъустандин Огни шегьердин администрациядин виликан кьил Зейдулла Гьашимован гьакьиндай уголовный дело кьарагьарнава. Адал кьуллугьдин режкьай авай векилвилерин сергьятрилай элячлунай (превышение должностных полномочий) шак гьизва.

Силисдин органри гьисабзавайвал, 2019-йисуз З.Гьашимова, кьанунриз акси экьечна, вахтуналди производводин маьксатра ишлемишун патал ООО-див аялрин бахчадин патав гьай 3672 кв.м. майдан авай дарамат ва 4375 кв.м. майдандин чилин участок вугана. Карханади и дараматда эцигунрин кьвалахра ишлемишзавай материалар гьазурзавай. Кьанундал асаслу яз, аялрин бахчайрин патарив промышленностдин производводдин объектар хьана кланзавач.

Йикъан месэла

Нариман ИБРАГЪИМОВ

ИКЪВАН гагъда чаз малум гъакъикъат тир: Россиядин агъзуралди агъалияр гъар йисуз къецепатан уьлквейриз (Туркия, Египет, Греция, Франция, Монако, Мальта, Индия, Канардин островар, Бахрейн, Австралия, Куба, Кипр, Болгария, Израиль, Саудовская Аравия, Оман, Эль-Кувейт) ял ягъиз физвай. Тамам хизанар. Йисан къене къватъзавай къван пулар гъанра харж ийиз. Куьрелди лугъун хъайитла, Россиядин агъалийри чеб физвай уьлквейрин экономика, халкъарин гъал-агъвал хкажуник, туризмдин хел вилик тухуник аквадай хътин пай кутазава.

2019-йисуз дуьньядиз чклай тлугъвалди - коронавирусди туризмдин хилени еке дегишвилер туна. Карантиндин къармахра гъатай инсанривай сергъятриз тлапарар янавай уьлквейриз хъфиз хъхъанач. 2020-йисуз къецепатан уьлквейриз ял ягъиз физвай россиявийрин къадар садлагъана агъуз аватна. Ида чи уьлкведин къенепатан мумкинвилерикай менфят къачу-

лиж, Самур) курорт шегъер арадал гъидай проектар туклуьрна. "Дагъустандин правда" ва республикадин маса газетризи "Дагъустанда курорт шегъер жеда" къил алаз макъалаяр акъатна. Гъайиф хъи, и зурба ва важиблу проект къилиз акъатнач. Авайвал лагъайтла, караслу къари къилиз акъатдайвал авунач. Къиблепатан Дагъустан аваданлу жедай эхир.

фикирзавайтла, къе ахътин татугайвал амач. Атайбуруз аквазва хъи, Дагъустан масад я - мугъманралрик алайди, ачухди, гуьрчегди, къени, мергъяматлу инсанар авайди, лезетдивди ял ягъиз жедайди.

Идан гъакъиндай Дагъларин уьлкведиз атана хъфей инсанри социальный сетра ачухдаказ хъйизва, чпин разивал къалурзава. Пуд югъ вилик интернетдай Ря-

Дагъустан тямлу емишралди, майвайралди, чими ва дармандин ятаралди, булахраалди, вацларалди, тлебиатдин гуьрчег пилералди девлетлу я".

Республикадин экономика вилик тухунин бязи хилерик гъерекат кутунин, къвалахдин алава чкаяр арадал гъунин, гъевчи бизнес геьеншарунин, хейлин инсанрин агъваллувал хкажунин карда ту-

яр туристрин "ихтиярда" ава. Лугъузвайвал, бязибур, къвалер туристрин вугана, хуьрериз хъфенва. Имни мумкинвал авайбуруз къазанмишдай алава са хел жезва.

Алай вахтунда Россиядин гъукуматди туризм вилик тухун патал вири регионриз куьмекар гузва. Чи республикадизни РФ-дин туризмдин агентстводин руководитель Зарина Догузова атана ва Къарабудахкент райондиз, Дербентдиз фена, чкадин мумкинвилер чирна. Ам Дагъларин уьлкведихъ авай гуьрчег чкайри ва Каспий гъуьлуь гъейранарна. Къенепатан туризм геьеншарун, хушвал авай виридаз, гатфарилай гатлунна, декабрдин вацралди курортра, санаторийра ял ягъун, чпин сагъламвал мягкемардай шартлар тешкилуьн, уьлкведин гуьзел чкайрихъ галаз таниш хъун патал гъукуматди 15 млрд манат пул чара авунва.

Дагъустанда туриствилин зурба комплекс арадал гъизва. Адак къадим Дербент шегъер, Сулакдин гуьтлугъ дере, Каспий гъуьлуьн къерехар, Ачкалдин виер ва дагълух район акатзава. Гъелбетда, им акл лагъай гаф туш хъи, масанар туристриз рекъер агалзава. Сергей Мелико-

Ахмиш жезва къибледихъ...

дай чкадал гъана. Туризмдихъ, курортрихъ, санаторийрихъ галаз алакълу ведомствойри, компанийри, фирмайри таблигъатдин къвалахни геьеншарна. Кар алай ва инсанри хъсандиз къабулай цийивални къенепатан туризмдихъ, ял ягъунихъ галаз алакълу чкайри физвайбурув харж авур такъатрин эвездин пулар вахъуникай малумарун хъана. Рекламадини хъсандиз къвалахна. Ахмиш хъана россиявийр Крымдиз, Алтайдиз, Якутиядиз, Сибирдиз, Бурятиядиз ва гъакл Дагъустандизни...

2000-йисарин сифте къилерай зун къве сеферда Азербайжандин кеферпатан районриз фена. Республикадин къиле авайбурув фад гъавурда акъуна ва абуру карчийриз, бизнесменриз Каспий гъуьлуьн къерехрал чпиз, халкъдиз ва уьлкведиз хийир хкатдайвал ишлемишдай ихтияр гана. Нетихада Кцлар, Худат, Жачмаз, Къуба районрин мулкарик акатзавай гъуьлуьн къерехра курортар, санаторияр, ял ядай базаяр, къвалер, коттеджар, мугъманханаар, ресторонар, кафеяр арадал атана. Гъа са вахтунда

ва къейд авурвал, саки вири районра, шегъерра къилин проекдик акат тавунвай тарифлу майданар ава. Са рахунни алач, абурукайни менфят къачуна, анрани туризм вилик тухун лазим я. И карда экотуризмди, этнотуризмди куьмек гуда. Чешне къачудай мисаларни авачиз туш.

Меьгарамдхуьрйяй тир Анзор Агъамирзоеваз 2019-йисуз (и кар гъиле къадалди ам жуьреба-жуьре къвалахрал машгул хъана) туризм гъихътин хел ятла ахтармишун хъсан акъуна. Ада сифте яз Москвада яшамиз жезвай ахъегъви хизандиз Хуьруьгрин мулкариз экскурсия тешкилна. Вичин цийи машгулатдикай Агъамирзоева интернетдай хабарарни гузва. Къиблепатан Дагъустандин гуьрчег чкаярни къалурзава. Дагълариз къведай ашкъи авайбурун къадарни йикъалай-къуз артух хъана. Къвалах гзаф хъайила, ада вичиз куьмекчярни къуна. Гила туристар патал са шумуд маршрут тайинарнава. Европада виридалайни къакъан хуьр Къуруш, къакъан дагъ Базардюзьуь, Ахъегъяр, Хуьруьгар, Цуруьгрин чарчар, Цахур, Самурдин там ва касни амачир харапайриз элкъвенвай хуьрер...

Россиядин регионрай инсанар пуд юкъуз, са гъафтеда ял ягъиз къевезва. Абуру пара рази яз ва "мадни хкъведа" лугъуз хъфизва.

Дагъларин тлебиатдал рикл алайбуруз туриствилин майданар ачухдай мумкинвилер чи вири районрихъ ава, анжах абуру кардик кутуна ва туристриз къулай шартларни (ксудай, тлугъун хъун ийидай, машинар акъвазардай чкаяр, хата-сузвилин месэла гъялуьн) тешкилна къанда. Чкайрин муниципалитетрин бюджетриз алава пуларни къведа.

Туристар гзаф ахмиш хъунал нарази агъалиярни авачиз туш. Абурун фикирдалди, базарра, тукъвенра недай-хъвадай шейэрин къиметар хкаж жезва. Гзаф инсанар атуьнхъфини дагълар, къамар, булахар чиркинара...

Ятлани, туризм вилик тухуну республикадиз гудай хийир екеди я.

Дагъустандихъ курортрин, санаторийрин къурулуш ва туризмдин хел вилик тухудай геьенш мумкинвилер авайдакай Советрин Союздин гъакимриз, партиядин ЦК-диз хъсандиз чизвай. Гъавилай 1970-йисарин юкъвара гъукуматдин тапшуругъдалди Дагъустандиз са шумудра пешекарар атана. Каспий гъуьлуьн къерехар ахтармишна, дагълух республикадихъ авай мумкинвилер чирна. Нетихада, Избербаш шегъердилай Яламадив агакъдалди экия хъанвай мулкуна (Избербаш, Къаякент, Мамедкъала, Дагъустандин Огни, Дербент, Бе-

Дагъустандин гъуьлуьн къерехар гъа авайвал, баябан яз амуькхна, советрин девирда кардик хъайи чкайрикайни (аялрин лагерар, туризмдин базаяр) беьгемвилелди менфят къачун тийиз. Ингъе анжах гила, эхиримжи къвед-пуд йисуз, республикадин бязи районра туризмдин хел вилик тухуниз фикир гуз гатлуннава. Вучиз лагъайтла, Дагъустандиз ял ягъиз адан гуьрчег, ругъ гъейранардай чкайриз килизи къевезвай инсанрин къадар йисалай-суз артух жезва. Эгер цуд йис вилик Дагъустандин твар къурла, ам инкарзавайтла, адакай члуру

зандай тир Светланадин кхинар къелна за.

"Сифте яз атанвай кас ятлани, зун Дагъустандал ашукъ ва гъейран хъана. Заз адакай Россиядин туризмдин гевгъерхана хъана къанзава. Зун пара хушвал аваз мад хъфида аниз. Дагъустанда заз дустарни, чирхчирарни хъанва. Дагъустандикай члурукла рахазвайбурухъ яб акалмир, республика чи уьлкведин гуьзел чкайрикай сад я. Адахъ гъуьл, дагълар, тамар, аламатдин хътин тарих, къадим шегъерар, хуьрер, пара хуш инсанар ава.

ризмдихъ еке метлеб ава. Идан гъакъиндай РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова регионда туризм вилик тухуниз талукъ яз тухвай совещанидал виридаз ван къведайвал лагъана: "...Дагъустан Кеферпатан Кавказда маса субъектрилай девлетлу я. Вучиз лагъайтла, ина Кеферпатан Кавказда авай вири, артухлама яз гъуьлни ава. Амма гъуьлуьн къер, къерехар чина гъеле къулайдаказ туклуьрнавач".

Гъа са вахтунда туризм вилик тухуниз къец гузвай маса крарни ава: бес къадарда мугъманханаар, тлугънар недай ва гъакл герек маса къуллугъар ийидай идараяр, машинар акъвазардай чкаяр, туристрин къуллугъа акъваздай пешекарар, экскурсоводар авач. Иллаки - хуьрерин чкайра. Анра виридаз герек къевезвай дараматар жагъурунни четин я. Гъелбетда, ихътин гъалари, шартлари садра атайбуруз мадни хкъведай рекъер агалда.

Ятлани Россиядин вири регионрай инсанар, сагъ хизанар къевезва. Махачкъаладин мугъманханайра чкаяр сентябрдин вацрани кваз къунва. Гъакл - Каспийскда, Дербентда, Избербашдани. Мугъманханайрай чкаяр жагъун тавурбуру къилди къарин къвалер кирида къуниз мажбуру жезва. Чаз малум тирвал, исятда Дербентда, Хазар хуьре гъуьлуьн къерехда авай хуси къвалер, дача-

Веревирдер Шумуд чин алай Чубайс?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

22-майдин нянин 9-даз ТВЦ-дай машгур журналист, общественно-политический деятель, дипломат Алексей Пушкина киле тухузвай программада дуньяда алай вахтунда киле физвай хейлин месэлайриз баянар гана. Га жергеда саки 20 декьика кван вахт ХХ асирдин 90-йисарин «прихвизаторрин» килин теоретик, стратег ва регъберни яз чи тарихда гьатнавай А. Чубайсан крар, ада алай аямдин Россиядиз гайи ва гилани гужмай «хийрар», инсанриз багышай кван «хъсанвилер» веревирд авуниз бахшнавай.

Передачадин и паониз «Двойные стандарты А. Чубайса...» кыл ганвай. Га и карди зи, мумкин я зи хъиз, передача акур гзафбурун, фикир желбна.

А. Чубайс Россиядин сад лагъай президент яз тарихда гьатнавай Б. Ельцинан эрчи гьил, премьер - «реформатор» Егор Гайдаран килин «мефт» хъайидини тарихчийриз чиде. Абуру тунвай еке ириси ама: Чубайсан реформайриз «асирдин виридалайни члехи таб», приватизациядиз - «прихвизация» киметар ганва. Ельцина вири дуньядиз вич сад лагъай алкогалик, вичи яд хъвайи булахар (инал ам хкажай компартия, уьлкве ва мсб) гьамиша къацурай, вичи лугъуз хъайивал, «игит» хъайиди гзаф сеферра чи СМИ-ра раижна. Неинки советрин кьушунар ахъуд-дайла, Германияда, адалай гуьгъуьн из жуьреба-жуьре гуьруьшриз фейилани (Швейцарияда, Великобританияда, Америкада), Б. Ельцина вич ва вири Россия вилляй веъдей уюнриз, акьалтлай къабачи амалриз рехъ гана. Га вахтунин карикатураярни ама...

Егор Гайдаран «шокотерапияди» миллионралди зегъметчи феялар, лежберар я кар, я мажиб, я са маса рехъ амачиз, кучеда туна. Угърийринни хаинрин са гъвечи дестедиз, чебни Россиядилай артух Америкадизни Великобританиядиз, Бельгиядизни Германиядиз вафалу тир, гьанра «тербияламышна», долларрин чемоданар гъаз Чубайсахъ галаз санал иниз реке тур ксариз чи Ватандин кар алай вири заводар, мяденар, банкара эцгнавай пулар тарашдай мумкинвал гана. «Олигархар» лугъудайбур битмишарна чаз...

Россиядин экономика, и передачадини къалурайвал, 20-30 йисан кьулухъди члугуна. Гьихътин техникани технологияр, чпихъни Ватандин хатасузвал таъминарунни метлеб авай, Америкадизни Великобританиядиз багышна. Армия кьециларна, кашал гьана. Инсанар кьиникин дережа вири уьлквейрилай вилдикди фена. А йисара (саки 2000-йисалди) хайи аялрин члехи пай геле дидедин бедендик кумаз жуьреба-жуьре лап члуру азарар квайбур яз дуньядал атана... Набутрин несил...

Советрин девирда арадал гъайи, дуньяда вирида чешне къачу хъайи, чебни вирибуруз пулсуз, образованидин ва медицинадин хилер тахъай мисал авуна...

Передачада иштиркай саки вири журналистри, политологри, депутатри кьейд авурвал, Чубайсрин дестеди, Ельцинни килеваз, Россиядиз ва россиявийриз Гитлеран Германияди гайдалайни артух зиянар гана, гилани а зиянар гун давам жезва. Чубайс вични Россиядин лап цийиди яз гьисабзавай «нано-технологияр» лугъудайдан киле акъвазарнава, миллиардралди бюджетдин пулар гьа садазни таквадай рекъера харжзава... (?)

Журналист ва общественно-политический деятель Никита Михалковани гзаф сеферра вичин «Бесогон ТВ» программада чу-

байсринни ельцинрин, гайдарин тарашунризни чукурунриз тайин тир киметар гайиди, гилани гужвайди рикел къезва. Россия чукурна, государствовин авторитет клуарик веъена, халкъарал «тежрибар» илитун, 70 йисуз санал кватлай девлетар, чпин бубайрин мал хъиз, гиле кьурбуру гилани иниз зиянар гун, девлет кьецез акъудун давам жезвайди гъатта Президентдин чарарани кьейдзава...

Чун рахазвай передачадин эхирдай ам киле тухвайбуру винидихъ гъанвай вири делилар (крар, гьерекаатар, зиянар) чи къанунралди уголовный жавабдарвиллиз члугунин дережадинбур тирди кьейдна... Амма гьелелиг ахътин жавабдарвиллиз члугур садни чаз малум туш. Я а передачадини раижнач...

Вири тапарар, тарашунар, халкъдиз кьисасар кьунар, вилляй веъинар гьалаларзава. Вучиз ятла, садавайни лугъуз жезвач.

1996-йисуз киле фейи Б. Ельцинакай президент авур сечкиярни Чубайсан сценарийдин (яни гьадан регъбервилли квал сесер къакъудунин) эйбежер нетижа хъайиди кьейдзавай чун рахазвай передачада.

Аламат я, икван крар гъахътин дережайра чизватлани, гъахъунин кыл вучиз къаз жезвачтла? Граждан дьеведихъай кичезватла? Чи «амадагар» лугъудайбур - европавияр бейкеф жез кичезватла?... Абуру чпин санцияр гьар са камуна чал илитзава... Чапунчиярни чаз лугъузва...

Чи обществада агъалийрин кьатар, гила хъиз, белки, садрани чеб чпивай къакъатнавачир жеди. Гьикван партияр, маса тешкилатар (чизвай ва течизвай) чина гила хъанватла лугъун четин я.

Общество мягкемдиз, сада-сад иливариз амукъунни тажуб жедай кар я. Амма дидеина садвал, сада-садаз ихтибарун, инанмишвал хуьн авачирди гзаф крари раижзава. Иллаки - сечкияр тешкилзавай тегъерди. Депутатвиле кандидатура къалурзавай садахъни халкъдивай инанмишвал ийиз жедай гьал амач. Парабур депутатвиле 3-4 созыгда хъайилани, вужар ятла чир жезвач. Ни сес гайибур я абуру?..

Чубайса вичиз Советрин общество акъван таканзавай лугъузва хъи, гъатта чи Вирисюздин радиодай гьар пакамахъ гуз хъайи «Пионерская зорькадини» адан чан агъуламишзавай.

Пионерихъ са зорькани, са шадвални, са экуь ниятни хъайиди туш лугъузва Россия «бахтлу» ийиз Америкадай хтайда.

Амма цийи Россия гьикван бахтлуди авунатла, инал чун рахазвай передачада раижна. Чунни аялар туш. Жуван саки 80 йисан девирда чи уьлкведин бахтлу йисарни, имтигъанринни чукурунрин, дьеведин мусибатрин, уьлкве кивачел ахкъалдарунин крарни чаз акуна.

XX асирдин 90-йисарал «виклеъ» твар акъалтна. Вучиз лагъайтла, а йисар винидихъ лагъанвай хътин «виклеъбуру» душманрилайни угъраш къачагъвилелди ва гьакъван гьейратсузвилелди чи общество чукурвайбур, чун вири санлай дуньядин майданда усаларайбур хъана. Идалайни алава, фашизмдал чун, Советрин Союздин вири халкъар, мадни тупламыш, къуватлу яз гъалиб хъанай. Гила а государство амач. А гъалибвилерин гзаф нетижарни тергна. Вилликан стхайрикайни душманар авуна. Россиядин империядин мулкни тарихра тахъай жуьреда карматна, тимила рна. Россия гъакъван «гзаф клянибуру» арадал хкиз тежедай хътин икван зиянар гун?!..

Ингье вучиз чун рахазвай передачада, Чубайсал шумуд чин алайди я лагъана, суал ганватла...

Жаваб бажагъат жеда... Вучиз лагъайтла фашал мая ганвай цийи «либералрини» цийи «демократри» - гъакьики «тарашистри» чи обществендин вири кьатара дерин дувулар янава. Дурумни гузва вири лянетризм...

Масуб МАГЪМУДОВ,
отставкада авай полковник

ВАТАН. Хайи макан. Жуван ери-бине... Вири риклиз чими ва хуш гафар я. Ватандихъ авай клянивал сергьят авачирди я. Гьиниз вун акъатайтлани, хайи макандин гьар са пипл, къекъвай куьчяр, яд хъвайи булахар рикляй акъатдач. Абуру ара-ара ахварайни аквада.

Гафарихъ крарни хуьн лазим я

Инсанрилай ван жезва, газетрай клелзава, гуя къенин несил хайи ерийрал. Ватандал са артух рикл алачиз члехи жезва. Абуру, асайиш патал, Ватандин итижар маса гузва, къариблудин дережа вина кьазва. Завай ахътинбур авач лугъуз жедач, гьик хъи, ачалтна зални гъахътинбур. Амма абуру лап тлимил я.

Заз акъазвайвал, алай вахтунда акъалтзавай несил ватанпересвилли руьгьдаллаз тербияламышунин месэла са кьадар гьилляй веъенва. Инал заз и важиблу кардиз талуьк сад-къе месэладал куь фикир желб ийиз кланзава.

Лезги халкъ гъевчиди я. Чи чилера вил авай гзаф чапунчийри (монголар, персер, туьрквер) хайи макандал веъена, анжах абурун алчач мурадар кьилиз акъатнач, чи халкъди кьунши халкъарин куьмекни галаз чил ва вич хвена. Урусатдин гьукуматдик акатайдалаи инихъ чи чилел са бубат секинвал хъана. Амма чи халкъ къе патал пайна. Ида чи гзаф крариз къецл гана. Халис азербайжанвийрин дин шиизм я. Азербайжандин сунитар вужар я? Ибуру, са рахунни алач, лезгийр, рутулар, цлахурар, аварар, яхулар я. Абуру чара авачиз азербайжанвийриз элкъвена.

Хайи Ватан хуьн, клан хуьн патал зегъмет члугуна, аялриз дьузгъун тербия гана кланда. И карда халкъдин машгур векилар чешне яз къалурун герек я. Чахъ, гьи хел къачуртлани, тарифдай баркаллу рухварини рушар ава. Абурун тварар, агалкъунар школайра клелзавай аялриз чир хуьн лазим я. Аялрик ватан клан хуьнин руьгь сифте нуьбатда дидебубайри, муаллимри кутуна кланда. Авазва лезги кьегъалрикай кхъенвай ктабар. Гъайиф хъи, абуру тлимил я.

За фикирзавайвал, чи уьлкве ва лезги чил, чал, лезги халкъ хуьн патал еке зегъметар члугур, виклеъвилер къалурай, чи твар-ван авай арифдаррикай, игитрикай, генералрикай, алимрикай, шаиррикай, спортсменрикай... са ктаб акъудна кланда. И кардик чи бизнесменри, районрини члехибур чпин пай кутун лазим я. Га и ктабдин бинедаллаз ачух тарсарни, класдин сятарни, тербиядин маса мярекатарни тухуз жеда. Ихътин ктабар гьар са школада аваз хъанайтла, гьикван хъсан тир.

Уьмуьрдин гъакьикъат я, члехи пай диде-бубайри, муаллимри аялри чпи чеб

хвейи вахтунда (къалмакъал акъатайла, куьлунар хъайила) аялриз гьарайда, абуру жазаламишда. Им хъсан тербия туш. Га-дайри чпи чеб хуьн тийиз хъайитла, дигьегълирин, гъевчи аялрин, яш хъанвай инсанрин пад такъаз хъайитла, ихътин аялрикай, члехи хъайила, вужар хкатда? Итимвилли лишанар, виклеъвал кутун патал спортдикай, куьлрикай («Лезгинка») менфят къачунни герек я. Руьгь зайифдавай садрани виклеъвал ийиз же-

дач. Гъайиф хъи, и жигьетдай чи хуьрера бес кьадар кваллах тухузвач.

Лезги музыкади, лезги манийрини аялрик руьгь кутуниз кьуллугъзавайди я. Советрин девирда мани (шиир, музыка) ватанпересвилли руьгь артухардай затл тир. Алай вахтунда акъатзавай члехи пай манийр пайгарбур туш. Гъавилляй вилликан чи лезги шаирри ва композиторри кхъенвай манийр лагъана кланда.

Алай вахтунда хуьрера авай куьчейриз тварар гузва. Лугъун лазим я хъи, чирхчирвилелди, хала-хатурвилелди. Хуьрерин администрацийрин кьилера авайбуруз чи халкъдин тарих чин тийиз, авторитет авачир, са куьналдини тафатлу тахъанвай, халкъ патал члехи зегъмет члугун тавур инсанрин тварар гузва куьчейриз. Чи халкъдиз Ватандин члехи дьеведин вад Игит, Афгъанистандин дьеведин Игит, Россиядин кьве Игит, генералар вири дуньядиз машгур хъанвай Гъажи Давуд, Мегамед Ярагъви, Лезгинцевар, Нажмудин Самурский, Куьчхуьр Саид, Етим Эмин, Стлал Сулейман, Генрих Гьасанов, олимпиададин чемпионар, композиторар художникар ава. Ибурун тварарихъ вири хуьрера куьчяр яна кланда.

Чи Сулейман-Стаьльский райондай акъатнавай Россиядин Игит Радим Халикован тварцлехъ са пуд хуьре куьчяр янава. Заз чиз, адан тварцлехъ вири хуьрера куьчяр хъана кланда. Райондин центрадал адаз са памятник эцгнайтла, мадни тарифлу кар жедай. Халкъ патал жезмай кван гзаф хъсан крар ийиз алахъун буржарикай я. Ахътин ксар асирралди риклерани амукьда.

Чна са кваллах мадни фикирдай акъудна кландач. Алай вахтунда жаван несилди социальный сетрикай, тик-токдикай, смартфонрикай ва маса гаджетрикай менфят къачуза. Чи яшайишдихъ, къанажагъдихъ, уьмуьрдихъ галаз кван тийизвай идеологиядин сагыбри чи аялрин килер акадарзава, абуру татугай, гьич фикирдизни гьиз тежедай чкадал гьизва. Абурун таза психика члуьзава. Ингье и мукъвара дагълух са районда жаван руша вичин чандиз къаст авуна. Га социальный сетар себеб яз. Диде-бубайрини, школадни, общественный организацийрини аялрихъ, жаванрихъ галаз нагъакъан таблугъатдиз акси кваллах тухун къенин ийкъан истемешун я.

Стлал Сулейманан керчек къамат ва девирдин идеологияди илитиз алахъай тапан суй

Фейзудин НАГЪИЕВ,
ДГУ-дин профессор

Лезги ва Дагъустандин шииратдин классик, халкъдин шаир Стлал Сулейман неинки са Дагъустандани Урусатда, гьаки къецепатан улькейранни машгьур хъана. Ада сифте яз Дагъустандин твар гьам Урусатда, гьам къецепатан улькейра раж авуна. XX асирдин эвел пай Сулейманан тварцихъ галаз сихдаказ алакьалу я.

Стлал Сулейманакъа Чилин шардал твар-ван авай XX асирдин ксари - Максим Горькийди, Михайл Шолохова, Борис Пастернак, Николай Тихонова, Петр Павленкоди, Леонид Леонова, Владимир Луговская, Алексей Суркова, Эффеңди Капиева, Луи Арагона ва гзаф масабур тарифдин гафар лагъана.

Сулейманан яратмишунрикай агъурралди макъалаяр, чагай эсерар, эссеярни шиирар, илимдин кваллахар къенватлани, адан шииратдин ирс тамамдаказ кватна чапнавач. Шаирдин я шииратдиз, я инсанвилдин къаматдиз (суйдиз), ахлакъдин дережадиз гьакьки къимет ганвач. Гъавилай умуьурда ва литературада адакь къе терефдин, къарши фикирар гьатнава.

Сад лагъайбурун фикирдай, Сулейман диндиз акси, инкъилабдиз рикливай вафалу, социализмдин тарифдар хъана. Гъавилай гьукуматди адаз гьамиша къаюмвални ийизвай. Гъавилай ада тукьурдай гьар са затл "чизмизмаз" чапдизни акъудзавай.

Къвед лагъайбурун фикирдалди, Стлал Сулейман акьалтлай дингъли тир. Ам инкъилабдиз чара авачиз муьтлюгъ хъанай, риклай большевикрихъ адан майил авачир.

Гьа ик, сифте йикъарилай гатлунна, къенин йикъалди Стлал Сулейманан къве къамат, адан ширир гузвай къве терефдин къимет арадал атана.

Шаирдин гьакьки къамат амайбурулай гзаф, белки, вичин хуруввийрихъ - адакъ галаз кваллахда, ял ягъна, кимел, хийир-шийирда гьалтзавай ярар-дустариз, къуни-къуншийрихъ, шаирдин мецелай шииррихъ яб акалайбуруз чизвай. Адан шиирив мукувай таниш тир, шиират туплалай ийизвай, адан эсеррин гьавурда авай ксаризни шаирдин гьакьки къаматдикай хабар авай жеҗи (Гь.Гьажибеговас, Аскар Сарыҗадиз, М.Гъажиевас, Г.Корабельниковас, А.Назаревичаз, Вл.Луговская, П.Павленкоди, Н.Тихонова, Гъалиб Садыкьидиз, А.Агъаевас эхиримжи йисара...).

Советрин девирдин идеологияди "цалцамарна" арадал гьанвай Сулейманан къамат гьам литературада, гьам гзафбурун фагъумда дериндай ацукьна. И къамат къабалайбурукай яз лугъуз жеҗа: Э.Капиев ("къуьуь савадсуз шаир, "девиридин пурара" ацукьарна, виликди тухун герек я"), Р.И.Гьайдаров,

Р.М.Кельбеханов, Гь.Гь. Гашаров, С.Х.Агъмедов (и алимрин фикирдалди, С.Сулейман машгьур авуник Э.Капиеван чехи пай ква), А.Г. Гуьлмегьамедов (Сулейманан чалар стлал нугъатдай литературадин чалаз акъудунин терефдар), В.Чигирек (ада шаирдикай вичин хийирдихъ вил галай, гъавилай социализмдин системадинни властдин къилевайбурун тарифар авур, динсуз, аси кас ийизвай), З.Казбекова (ада Сулейманан милливал ва ахлакъ агъуз вегинин чешне яз къазва). Ихътин фикиррин тереф В.Солоухина, Казб. Султанова, Ю.Б. Борева ва масабуруни хуьзвай. (Гуьгъуьнай Юрий Борисовичаз чна шаирдин шиирар, абурун цярба-цяр элкьурнунар ва урус чалалди ктабра гьатнавай таржумаяр къалурайла, ада вичин фикирар къетидаказ дегишнай. Гьатта Сулейманан вилик тахсир хиве къуникай "Раскаяние перед Сулейманом" - къейдера вичин веревирдерни къенвай).

Къве терефдин векилрини чпин фикирар субутун патал шаирдин ктабрай чпиз герек эсерар хъязва (гъабурукрай яз чурнавайбурун, чарабурун хъейбурун. Месела: "Сив хуьниз акси", "Халкъдин душманриз", "Верховни суддиз" ва мсб).

Лугъун хьи, я сад лагъайбурун, я къвед лагъайбурун фикирар гьакькиятдив, шаирдин гьакьки къаматдив къазвайбурун туш. Сулейман, гьелбетда, кап-теат ийизвай дингъли тир, амма шаир тек са диндин шартларди умуьур тухузвай кас тушир. Ада, кесиб жемятдивай закат къачуз, зегьметчиар каша твазвай фекъийриз нифрет ийизвай. Вич акьалтлай кесиб тирвиллай лежберриз чилер, фялейрихъ карханаюр, халкъариз азадвал, ислгъ, хушбахт умуьур хиве къур Октябрьдин инкъилаб ада, къужах ахъайна, лап рикливай къабулнай. Амма хиве къур затлар умуьурдиз татун, кесибрин гьал-агъвал дегиш тахьун, виликан хузаинар начаьликриз - "цйи мурсалханриз" элкьуьн, рикл-гъил ми хьми туширбурукай партийнир хуьн Сулейман фад къатлани. Авай гаф чинал лугъуз вердиш шаирди социализм тукьурзавай рекьерин ккурвал, регьберрин фикиррин даязвал, ниятрин ми хьи туширвал, нефсерин пичивал къалуриз хъана ("Я раббиди, чун фидай рекьел...", "Гуьуьурят хупл хьсан затл я...", "Жемятар, чун члору рекьел...", "Къуь эгъуьнмир клунтал вини...", "Канаб къурун лумуналди...", "Жемятар, чи виртедин дад...", "Чи фялейри эцигай цал...", "Иеси кьей патахъ гурар..." ва мсб.). Ихътин чалар лугъун, гьелбетда, социализмдиз аксивал ваъ, цйи умуьур тукьурзавай алахънавай регьберрин гьалатлар къалурун, абуроз тегьнеяр ягъун тир.

Дагъустандин халкъарин зурба шаир Стлал Сулейманакъа бязи члору фикирар арадал атунин себеп адан ктабра гьатнавай чарабурун гьил хълунвай, гафар, цярар, бейтер члурнавай, манаяр дегишнавай шиирар ва абурун таржумаяр тирди "Сулейманан шиирар авайвал турл" гафарал клевиз акъвазнавайбуруз клеветлай чир хуьн герек я.

Шаирдин къилих, ахлакъ-зеб, руьгъдин, намусдин терефар адан шииррай (чарадан гьил хълун тавунай шииррай!) аквазва. Гьелбетда, социализмдин девирда цензуради Сулейманан шиирар советрин идеологияди къабулнавай клалубриз чимзавай. Девиридин идеологиядив, "Халкъдин шаир" тварцилив, герек "рангар" яна, "цалцамарнавай" адан къаматдив такъазвай эсерар (диндин, муьгъуббатдин, политикадин, сатира...) терг ийизвай, я абуроз рехъ гузвачир. (1933-йисан 9-январдиз Сулейманан мецелай къенвай чарче къенвай гафар риклел хкин: "...Куьне завай жузур чларин месэладиз - гзафбурун брак авуна, тлимилбурун пирнимат авуниз - за жуван разивал гузвач. Тимилбурун брак авуна, гзафбурун пирнимат айиз хъанайтла, белки, за разивал гудай").

Идеология къуватда авай девирдивай литература вилик финикай, адан рекьерикайни еридикай керчек гаф лугъуз, литературадиз керчек къимет гуз хуьн мумкин тушир. Вучиз лагъайтла, а члавуз вири вакъаяр, ин-

санар, инсанрин крар политикадин ва кесиб-варлувилдин синифдин мизандалди алцумзавай. Гъавилай литературада къинарзавайбурун ва абурун тукьурнунар са клалубдин умуми ульчмейралди, къанун-къайдайралди эгечлунар арадал атана.

Чаз чизвайвал, Стлал Сулейманан умуьур къве девирдин са шумуд уламдал гьалтзава: революциядлай вилик квай йисарал (1917-йисалди), граждандяведин ва революциядин йисарал (1917-1920), колхозар тешкилзавай (1920-1930) йисарал, социализм мягъкемарунин йисарал (1930-далай 1937-йисан шаирдин эхиримжи йикъалди). Амма и вири йисаривай ва умуьурдин хьу-тларивай шаирдин дуьнья къатлунунин хцивал, къилихдин эркивал, риклин къенивал, датлани ми хьи гьакъвиле хни адалатдихъ ялзавай руьгъдин игътияж дегишариз хъанач, вири и терефар гена мягъкем хъана.

Стлал Сулейманан шиират халкъдин руьгъ ва къисмет къенвай девирдин тарих хьиз я. Адан шиират чпихъ дерин дуьлар авай халкъдин руьгъдин ахлакъда ва эдебда ава. Тарихдин рекье шумуд девири атлай, вичихъ са шумуд дин (гъуьарин, хашпара, ислам), къинар (алпан, араб, Усларинни Къазанфаран, Курьедин, латин, кирилл), къилдин гьукуматар (Алпан, Лекъ/Лакз, Шаки, Шарван, Къуба, Дербент, Гьажи Давудан ва Фетали хандин ханлухар) хъайил лезги халкъдихъ девлетлу руьгъдин ва имаратрин эдебият, халкъдин медицина-тар, хурун ва къинарин теснифар хъана, ава, мадни жеҗа. (Амма алатай девирдин руьгъдин имаратар гъеле, тамамдаказ кватлани, туплалай авуна, са къайдадиз гьанвач).

Винидихъ лагъайвал, гзафбуруз акл я хьи, Стлал Сулейманан шииратдин ирс тамамдаказ малум я, шаирдин вири эсерар чапна, ктабриз акъатнава. Я гьукуматдин, я къилдин ксарин архиврани затл амач, Сулейманан ирс гизвайбуру са шумудра вири туплалай авуна. Вири эсерарни, чарадан гьил хълун тавуна, шаирди вичи гьил тукьурнатла, гьаки ама. Ихътин юлдашрин фикирдалди, Сулейманан чалар гьа ктабра авайвал тун герек я. Шаирдин ирсини цйи хьюреда килигзавайбуруз, шаирдин чалар, идеологиядин члурвилерикай ми хьна, халкъдал агакъарун лазим я лугъузвайбуруз а юлдашри тегьнеяр язав.

Амма гьакькият а юлдашри лугъузвайвал туширди фадлай малум хъанва: архиврай чаз цйи-цйи делилар, чарар, чалар гьат хъуьнуна. Гьатта Абужафер Мамедован цярба-цяр элкьурнунар малум тир, амма чпин лезги текстер квахънавайди яз гьисаб-завай шиирарни жагъана (афер ДНЦ-да Сулейманан архивда Абужафер Мамедован къилдин дафтара авай).

2015-йисуз Дагъустандин гьукуматдин педагогвилдин университетди, Стлал Сулейман хайидалай инихъ 145-йис тамам хуьниз талукьарнавай "Дагъустан эдебият: тарих ва алай вахт" (IX лагъай, нубатдин) журнал акъудна. И журналда Дагъустандин ва маса республикайрин муаллимрини алимри (40 касди) Стлал Сулейманакъа хъей жуьреба-жуьре макъалаяр гьатнава. Амма саки 160-далай виниз чарар авай и журналдикай лезги алимри бес къадарда менфят къачун тавун, Сулейманан умуьурдикай, шииратдикай цйивилер и журналда тахьун гьайиф къведид кар яз амуькзавач. Сулейманан умуьурда ва шииратда гьендик кумай, шак ва гуьжет алай месэляяр, цйийиз жагъай эсерар, малуматар гзаф ама эхир! (Вучиз ятлани журнал тукьурдай ксари чазни теклифнач).

Журнал ДГПУ-дин доцент Ф.И.Къазиме-гьамедовадин "Камаллу шаир ва гьевеслу мазан" ("Мудрий поэт и вдохновенный импровизатор / Штрихи к творческому портрету С.Стальского") макъаладлай гатлунзава. Авторди вичин макъалада Стлал Сулейманан устадвилдин къаматдик алава рангар, тавар кухтазва. Амма, агъур гьилера тикрарзавай куьне ихтилатрилай гьейри, и макъаладай шаирдин къаматдик кутазвай са цйи тавни аквазвач. Анжах куьлуь ва ири на-

гъакъвилер макъалада гзаф ава: "...народ бережно хранил в памяти стихи безграмотного Сулеймана: он слезал свои стихи устно, и только после 1917 года их стали записывать". Клеп-кхьин чидачиртлани, лезги, туьрк, фарс чалар чизвай, халкъдин мецин тукьурнунар, Низамидин, Куьчуьур Саидан, Етим Эминан ва вичин агъурралди цярар зи-гьинда хуьзвай Сулейманаз "безграмотный" лугъун, гьелбетда, дуьз жежвач. Регь пата, клеп-кхьин течиз, "зигьиндин савад" авай камалгълияр гзаф хъайиди я. Мадни, Сулейманан шиирар 1917-йисалай ваъ, 1900-йисарин эвелрилай Абужафер Мамедова (Усларинни Къазанфаран ва вичи дегишвилер тур Куьредин алфавитда аваз) кхъиз эгечлайди я.

Вуч макъсад паталди ятла, чир хуьн четин я, амма авторди Сулейманакъа Зарема Казбековадин (чешме къалур тавуна; сагъ келимадикай хъуднавай, гьинал, вучиз, гьихътин манада лагъайбуру ятла, кил акъат тийидай) гафар гъизва: "Стальский был "нашим" точнее "нашим из наших", "своим из своих". Амма З.Казбековади Сулейманаз ягъай нагъакъан тегьнеяр - "одним из ортодоксальных представителей новой культуры в Дагестане явился Сулейман Стальский - классический пример этнической и культурной дезадапции" авайди автордиз бажагъат чизвач. (Чи фикирдалди, совет девирида РАН-дин ДНЦ-дин къуллугъчиди ихътин макъала кхьини ам са нин ятлани заказ тирди къалурзава). Стлал Сулейманан къаматдиз ва шииратдиз гузвай чпихъ бине авачир къацай талбаяр мадни ава. Гуьгъуьнай, СССР цклайла, чи дуст халкъдин векилри, иллаки "Дагъустандин жегьилвал" газетда Сулейман вилай вегъедай макъалайрихъ гегъенш рехъ ганай.

Ф.Къазиме-гьамедовадин макъалада клевавайди мягътелардай келимаяр мадни гьалтзава. Адан фикирдалди, Сулейманан чала "урус гафар кутазвалтлани, регъ патан чларин гафар саки авач". Гьелбетда, им гьакькиятдив къадай къейд туш. Лезги чала ориентализмаяр (фарс, араб, туьрк гафар) лап дегъ члаварилай цлранвайла, Сулейманан чала абур гьил тахурар?!?

"Литературада къве Стальский малум я, - кхъизва Ф.Къазиме-гьамедовади, - сад надир шиирар кхъизвайди, муькуьди - Капиеван "Шаир" повестдин къазьриман. Амма... сад лагъай Стальский переводчикрихъ теснифзавай, гзафни-гзаф нагъавилелди. Нетихада переводчикриз гьа шаир къалурриз кланзавайтла, клевавайдагни гьам агакьзавай".

Эхъ, литературада Стлал Сулейманан къве къамат малум я. Садни - социализмдин идеологиядиз герекди, гьа идеологиядин къуватди тесниф авурди. Таржумачийри Сулейманан шиирар чпин хушуналди, чпиз кландайвал ваъ, идеологиядин къуватди гьил къалуратла, гьаки элкьурзавай хъайиди я. Ина таржумачийрилай шииррин цярба-цяр элкьурнунар гъазурзавайбурул, литературний секретаррал гзаф къал алай. Гъабурни сияси идеологиядин галтламада тунвай.

Э.Капиевани, таржумачиди хъиз, Сулейманан шиирар гирт гзаф дегишарайдакай Н.В.Капиевадини лагъанай. (И месэлайрикай чна гзаф кхъейвиллай мад эзбер хуьнунар герек къевезвач. Э.Капиев Сулейманан шиирар элкьурнунар гьил гатлумзавайтла чир хуьн паталди са бейт гун бес я: "Бахтавар хуьй бубадин югъ, / Акъулла велед хъайитла, / Битмиш ийиз лагъай къуллугъ, / Вич гьакътин ферлид хъайитла". Элкьурун: "Семью советскую любя, / С любой справишься задачей. / Коль сын отважнее тебя, / Гордись отцовской удачей". Таржума цйишир хъиз акур Ибрагьим Гуьсейнова и шиир урус таржумадай лезги чалаз мад сеферда элкьур хъийизва: "Совет хзан ятла багъа, / Гьар са кваллах эркинди я. / Бубадила мерд ятла хва, / Бубадин югъ секинди я". Ингъе, Сулейманакъа вуч амуькзавач!

(Къатл ама)

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихдин илимрин доктор, профессор Мегамедрашид ГЪАСАНОВ, ДГУ-дин востоковеденидин факультетдин декан

(Эвел - 21-нумрада)

Мавзолейдин къенепатаз гъахъзавай ракларин къилел 52x25 сантиметрдин къадар авай къванцел араб чӀалал чӀехи гӀарфаралди къхионар авунва.

ТАРЖУМА:

"1). Тарих: вишни цукъуд лагъай йис

2). вишелей къулухъ. Я рак ахъай-завайди!"

Гъижрадин 1114-йис 1702-йисан 27-майди гатунна. Чи фикирдалди, 1114-йис мавзолей бинедиллай эцигай ваъ, ам цийикӀа тухӀкӀур хъувур йис я. Тарихдин имарат сифте яз эцигай девирдикай рахайтӀа, ам XV-XVI юкван виш йисарихъ галаз алакӀалу я. Мумкин я чун макъаладин алатай нумрадиз акъатай паюна рахай суфий Далайчи ширваншагӀрин госудаствода машгӀур хъайи Халватийа тарикъатдин векил яз хъун. Мавзолей цийикӀа тухӀкӀур хъувурин кӀвалахар XVIII асирда, госудастводиз сефевидрикай тир иранрин эхиримжи шагӀ Султан Гъусейна регьбервал гуз-вай чӀавуз кӀиле фена.

Мавзолей элкӀевна вири патарихъай сурарин къванери къунва. Санлай къа-чурла, виридалайни къадим гъумбетар и имаратдиз мукъва яз ава. Агълабрин сурарин мулкарал алай къванер, чпин

бедин ва маса затӀарин шикилар янава. Къхионар насх хатӀуналди авунвай бур я.

ТАРЖУМА:

"1). И сур рагъметлу

2). Сувархананди я. 1099".

Гъижрадин 1099-йис 1687-йисан 6-ноябрдиз гатунна.

И сурун патав мад са гъумбет гва. Адални къвачин къапарин ва капӀ ийидай гӀибедин шикилар янава. Текстни насх хатӀуналди авунвайди я.

ТАРЖУМА:

"1). И сур рагъметлу

2). Загъиран, Бунийатан хӀинди я.

3). 1101-йис".

Гъижрадин 1101-йис 1689-йисан 14-октябрдиз гатунна. Якъин жезвайвал, иник кучукнавай кас 1702-1703-йисара мавзолей ремонт хъувур Ибрагъиман стха жезва. И кардин гъакъиндай бубадин тӀварци (Бунийат) ва йисари шагӀидвалзава.

100x48x12 см къадардин гъумбетдин вишел фикир желбзава. Къванцин къе къерехдаини нехишар атӀанва. Гъумбетдин агъа паюнал къенерар алачир балкандин, тфенгдин, барут твадай къватидин, гапурдин, гичиндин, капӀ ийидай гӀибедин шикилар янава. Авунвай къхинрин мана ихътинди я.

ТАРЖУМА:

"1). И сур рагъметлу

2). Аллагъ-Та... хӀин

3). Будуран. 1101-йис".

И къванцел алай хътин шикилар янавай гъумбетар сурара мадни гъалтзава. Ахътинбурукай садал ихътин къхионар авунва.

Агълабар: тарихдиз сиягъат

кӀалубрал гъалтайла, къе патал пайиз жеда: прямогольникдин кӀалуб авай бур ва саркофагиз ухшар тир бур. Къвед лагъай жуьредин къванер лап тӀимил ава. Гъабурукайни вирибурал къхионар аламач.

Агълабрин сурара авай саркофагиз винел патан акунар Дербент шегъерда ва Дербент райондин къадим маса хуьрера авай саркофагиз ухшар я. Къейд ийин хъи, адет яз ихътин жуьредин гъумбетар шагӀидрин сурарал эцигзавай. Виридалайни тӀимил хасаратвилер хъанвай саркофаг мавзолейдиллай тахминан 60 метрдин яргъа ава. Адан къакъанвили - 68 см, гъяркъуввили 39 см тешкилзава. Дибдила гъисабайтӀа, къакъанвилел 149 см. ала. Саркофагдин агъа къилляй (бинед) дерин гез акъуднава. Са акъван чӀехи тушир гез винел патални ала. Къваларал къхионар атӀанва. Гъайиф хъи, вуч къеневатӀа, хъсандиз чир жезвач. Бязи чкайрал Аллагъдиз ийизвай дуьаяр, Къуръандин аятар гъалтзава.

Саркофагдин винел патал авунвай къхинра гӀарфаралди къеневай йис гъалтзава. Тахминан ам гъижрадин 1050-йис я (1640-1641-йис). Саркофагдин патав са шумуд сур гва. Мисал яз, 95x46x10 см къадардин къванцел ихътин къхионар авунва.

ТАРЖУМА:

"И фана дуьньядай атӀа дуьньядиз куь хъана... къастуналди, зулумдалди къейиди ва Аллагъдин регъимдик умуд квайди...". Чи фикирдалди, и гъумбет тахминан XVI-XVII виш йисариз талу къди я.

Маса 141x55x17 см къадардин къванцел ихътин къхионар ала.

ТАРЖУМА:

"Им Угълан Адилан сур я... Мавлут Улан-КӀиши". Къванцел атӀанвай гӀарфарин кӀалубри ва адал алай нехишри гъумбет тахминан XVII асирда авунвайдакӀа хабар гузва.

Сурара гъалтзавай виридалайни къадим гъумбетрикай садан къадарди 140x42x14 см тешкилзава. Къванцин вини кӀиле къхионар авунва. Текстни кӀанки къвачин къапарин, капӀ ийидай ги-

ТАРЖУМА:

"1). И сурун сагъиб Жума,

2). Аллагъ-Вердидин хва я, къуй Аллагъди адаз багъишрай...".

Къейд ийин хъи, чаз Агълабрин сурарай алатай нумрада ихтилат фейи мавзолей цийикӀа тухӀкӀур хъувур Ибрагъиманни и макъалада раханвай Загъиран бубадин - Бунийатан сурни жагъана. Мавзолейдин патав гвай адан сурун къванцел атӀанвай къхинрай малум жезвайвал, ам Мигъназан хва тир.

Ахтармишунар кӀиле тухузвай чӀавуз чна гзаф гъумбетар ахтармишна, абурал авунвай текстер кӀелна. Къванерал авунвай къхинрин мана саки сад я. Абуру и ва я маса сурук кучукнавайди вуж ятӀа ва ам кечмиш хъайи йисакай хабар гузва.

Лагъана кӀанда, Агълабрин сурар са шумуд виш йисуз арадал атана. Виридалайни къадим гъумбетар, винидихъ къейд авурвал, мавзолейдин патарив гва. КъетӀенвилерикай рахайтӀа, ина гъалтзавай сурарин къванер устаздаказ тухӀкӀурнава. Жуьреба-жуьре затӀарин шикилар янавай къванерни тӀимил туш. И жигъетдай абур Дербентдин, Ширвандин ва Къиблепатан Дагъустандин аранда авай мулкара гъалтзавай гъумбетризмукъва я...

(Макъала куьруь авуна гузва)

Нетижаяр жедайвал

К.КЪАЛАЖУХВИ

28-майди "Лезги газетдин" редакцияда писатель, карчи, физикадинни математикадин илимрин кандидат, общественный деятель Мариф Жамединович Къадимован "Тарни тӀвар" ва "Жизни живые метки" (урус ва лезги чӀаларал акъуднавай) ктабрин презентация "элкъвей столдин" жуьреда кӀиле фена. И ктабар алатай йисан эхирра Махачкъалада чапдай акъатна.

Мярекатда "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова, редакциядин къуллугъчийри, лезги халкъдин илимдин ва медениятдин деятелрин Ассоциациядин къил Мугъаммад-Букар Гъамидуллаева, филологиядин илимрин кандидат, Махачкъаладин 61-нумрадин мектебдин директордин заместитель Халидин Эльдарова, МЛНКА-дин председател Пакизат Рагъимхановади, диндин рекъай алим Сулейман Тагъибегова, адвокат Мурад Аллагъвердиева, общественный деятель, ашукъ Алихана, "Ким" тешкилатдин регъбер Эмран Гъусейнова, карчи Замир Къадимова, Махачкъаладин 59-нумрадин мектебдин лезги чӀалан муаллим Репия Къарибовади ва и мектебда кӀелзавай аялри иштиракна.

М.Къадимоваз ктабар мубарак авуналди, мярекат "Лезги газетдин" къилин редактор М.Ибрагъимова ачухна. Ада иштиракчӀар ктабрин автордихъ, абура гъатнавай эсеррин асул метлебдихъ, авторди халкъ патал ийизвай крарихъ галаз танишарна.

М.Къадимова вичин рахунар халкъдин бязи месӀайрилай башламишна.

- Гъар патохъай четин, гзаф йисара гъализ тежезвай месӀаяр къватӀ хъанва, - лагъана ада. - Чавай я сиясатдин, я маса "нетижалу такъатар" агудиз, кардик кутаз хъанвач. Дуьнья йигин еришралди виликди физива, иллаки информациядинни технологияр рекъай. Кыли къвалахзавай инсанри, чпи чеб къунвай халкъари и кардикай менфят къачузва. Чавай чи

халкъдин, иллаки къеззвай несилдин кӀиле фикиррин «цийи чешне» тваз алакӀатӀа, нетижаярни жеда. Са д лагъайди, аял мектебда амаз (7-8 кл.) вичин умуьрдив проектив хъиз эгечӀиз вердишарун лазим я.

Мультимедийный проектдикай менфят къачуналди, мярекатдин сергъятра аваз Мариф муаллимди иштиракчӀар патал "Халис инсан хъухъ!" лишандик кваз ачух тарсни кӀиле тухвана. Къейд ийин, и тарсунин план ктабдани гъатнава. Ам иллаки жегъилар патал хъсан метлеб авай тарс я.

Мярекатдал шайр ва публицист М.Жалилова, Х.Эльдарава, М.-Б.Гъамидуллаева, Н.Ибрагъимова, С.Тагъибегова, ашукъ Алихана, П.Рагъимхановади, Э.Гъусейнова, адвокат Мурад Аллагъвердиева, и цӀарарин авторди "Тарни тӀвар" ва "Жизни живые метки" ктабрикай чпин фикирар лагъана, авторди гъикаятдин рекъе къачунвай камар мубаракна; хайи чӀал хуьнин, несилрал агакӀарунин месӀаяр веревирдна.

Лезги чӀалан муаллим Р.Къарибовади ви-чехъ галаз ученикарни гъанвай. Абуру Мариф Къадимован ктабра гъатнавай бязи камаллу келимаяр, эсерар хуралай кӀелна.

Къейд ийин, Мариф Къадимов лезги интеллигенциядин сейли векилкай сад я. М.В.Ломоносован тӀварцихъ галай МГУ къутягънавай физик-математик ятӀани, ада вичин гзаф терефрин бажарагъ халкъдиз са гъихътин ятӀани хийир гунин рекъера ишлемишзава. Махачкъалада кӀиле физивай лезги мярекатра ада гъамиша иштиракзава. Адан къелемдикай хкатай ктабар кӀелчийри хушдиз къабулуну ам насигъат квай гъикай-яр къхинин устад тирди субутзава.

Ктабрикай идеалай вилек "Лезги газетдин" чинриз макъалаярни акъатнай. Адан эсеррикай чи хейлин писателри хъсан фикирар лагъанва. Автордин ибретлу гъикаййрин асул метлеб халкъдин арада гъурмет, ихтибар мягъкемарун я.

Эхирдай М.Къадимова мярекатдин иштиракчийриз сагърай лагъана.

Цийи къайдада тешкилда

Агъмед МАГЪМУДОВ

26-майди Махачкъалада, Дагъустандин гуманитарный институтда, лезги халкъдин илимдин ва медениятдин деятелрин Ассоциациядин конференция кӀиле фена. Мярекатда са жерге алимри, жемиятдин векилри, журналистри ва масабур иштиракна.

Конференциядал рахайбуру Ассоциациядин тарихдикай, ада кӀиле тухвай къвалахарикай, алай вахтунда тешкилатдин вилик акъвазнавай месӀайрикай лагъана.

Гуьгъуьнлай сесер гуналди иштиракчийри Ассоциациядин регъбер хъана: и везифаяр ДГИ-дин ректордин куьмекчи, экономикадин илимрин доктор Мугъаммад-Букар Нагметулаевич Гъамидуллаевал ихтибарна.

М.-Б.Гъамидуллаев 1953-йисуз Докъуз-пара райондин Къаракъуре хуьре дидедиз хъана. Ам РФ-дин лайихлу машинострои-

тель, профессор, медико-технический илимрин академик я. 30 йисалай гзаф девирда алимди уьлкведин промышленностдин хиле зегъмет чӀугуна, оборонадин чӀехи карханайри-из, илимдин идарайриз регъбервал гана.

М.-Б.Гъамидуллаеван къелемдикай 150-далай виниз илимдин къвалахар, монографиярни ктабар хъатнава. Алимди Германияда, Италияда, Испанияда, Францияда вичин тежриба хакъна.

Вичин рахунра М.-Б.Гъамидуллаева къейд авурвал, Ассоциациядин къвалахар цийи къайдада кардик кутадавал я. Лезги халкъдин илимдин, медениятдин, спортдин, яшайишдин, образованидин ва маса хилериз къетӀен фикир гуда. Ассоциациядин членрин арадай гъар са хилез регъбервал гудай къилдин ксар хъяда.

Мярекатдин эхирдай Мугъаммад-Букар Гъамидуллаева хабар гайивал, мукъвара тешкилатдин нубатдин заседание кӀиле тухудайвал я. Анал Ассоциациядин къвалахдиз талукъ са жерге месӀаяр веревирдда.

Ви гьал гьикI я, хуьруьнви?

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Къанни цуд йисуз чун капитализмдин шартIара яшамеш жезва. Либералри лугъузвайвал, Европдин вилик фенвай девлетлу яшайишдин вири уьлквейар хъиз, демократиядин шартIара, "базардин экономикадин" къайдада. СМИ-ра, соцсетра, сайтра хъизвайвал, а уьлквейра агъалияр са куьникайни дарвал авачиз, яшайишдин вири къулайвилерикай менфят къачуз яшамеш жезва.

Амма аз, чIехи пай амай граждандриз хъиз, "капиталдин женнет" аквазвач. Инсанривай ван къезвайдини наразивилерин гафар я. Къвердавай дарвиле гъатзава: киметар йикъалай-къуз хкаж жезва, зегметдин гъакъини пенсияр - ваъ. И мукъвара за Меьгарамдхуьруьн райондин Хтун-Къазмайрал яшамеш жезвай туьквенчиривай хабар къуна. Абурун гафара, хуьруьнвири асул гъисабдай ужур киметра авай недай суьрсатар маса къачузва. Хизанриз къезвай пул вацран къилляй-къилиз бес жезвайвилей хейлинбуру гъатта фу, шежер, макаронар аламаз "кредитдай" къачузва. Варцаралди - гъа икI. Гад алуькдалди, усадъбада хъайи яр-емиш маса гана, гъилиз пул къведальди. Емишарни хъаначиртIа, чидач халкъди вуьдайтIа.

Пул гъидай мад са рехъ ава: сезондин вахтунда Самурдин тамай къарникъузур, цирияр, чуьллерай афарардай хъчар къватIада. Четинвилералди, нехирда авачиз, хуьзвай каликай жезвай 3-4 литр нек маса гуда. Къвалахдай чкъар лап къит я. Туьквенчирийн гафара, хуьруьнвири абуруз гъар садаз 400-500 агъзур манат буржлу я. "Чара авайтIа, а факъирри фу буржуна къачудачир", - язух чIугундай са туьквенчиди. Шейэр буржуна тагуз-вайбури ава. Туьквенчин ракъаррал гъа кIхьенва.

Амай хуьрерани, иллаки дагълур районра, агъалирийн гъал-агвал гъа ихъинди я, тарифдай къадал алач.

Зун рахазвайди санлай къурла авай гъалдикай я. Саки вири хуьрера, югъ-ийф талгъана, зегмет чIугваз, чпиз хъсан дуланажгъ таъминарнайвай, чешне яз къалуриз жедай хизанар авазва. Жуван гъал-агвал хъсанардай гъерекатрик къай зирекбуруз къвалихъ галай са гъевчи усадъбадин чилелай разивал ийиз жедай хътин хийир къачуз чир хъанва. Амма чIехи пай лап кесибвиле яшамеш жезва. "Капиталдин женнетдин" гъич патаривайни физвач.

Чаз жуван вилералди аквазвайвал, чи капитализм гъеле 19-асирда Карл Маркса вичин пуд томдин ктабда, "Капиталда", дерин анализ ганвай капитализмдин къайдайра вилик физва. Вагъшивилин, истисмардин лишанар малум я. Виш йисар вилик капиталдин макъсад вуч тиртIа - къазанжияр къачун - къенин юкъузни гъам адан къилин мурад яз амазла. Яни, пуд манат эцигна, къуд манат вахчун. Жез хъайитIа - виш манатни. Къазанжи капитал патал пакиди тир тек са затI я.

Марксан ктабдай са цитата гъин. "...Эгер 20% къазанжи жез хъайитIа, капитал жанлудаказ вилик фида, 50 процентдихъ ам вичин къилин хаз гъазур я; 100 процентдихъ инсанвилеин вири къанунриз клур гуда; 300 процентдихъ - вич тарагъадиз акъудунин къурхулувал

аваз хъайитIани, адалай алак тийидай тахсиркарвал авач".

Ихтилат капиталистдикай ваъ, капиталидикай, яни алава хийир, къазанжи алудун патал ишлемеш-завай пулдин такъатрикай ва рекъерикай я. Капиталистарни инсанар я эхир. Чун вири хътин. Хъсанбури, писбури. Инсанвал къайбури, квачирбури. Анжах абур амайбурулай карчивилеин ерияр хъуналди тафаватлу жезва.

Фридрих Энгельснейн капиталист тир. Эгер Энгельс ва адан такъатар хъаначиртIа, инсаниятдихъ Маркс хътин гениини жедачир. Немсерин философ, социалист, уьмуьрлух капиталдин къайдайрихъ галаз женг чIугур К.Маркс ва адан хизан вичин дуст фабрикант ва социалист немс Ф.Энгельсан такъатрихъ Лондонда яшамеш хъана. Вичин ватан Германияда адан геле къекъезвай. Фабрикант Энгельса куьмек гузвайвилей адаз вири дуньяда машгъур "Капитал" къъиди мумкинвал хъана. Истисмардин гъелекдик кенефдин къил квачънавай фляе жемят абурун фикирри уяхарна, зегмет-чийриз чпин ихтиярар хуьз чирна. Капиталистар (вилек фенвай капитализмдин уьлквейра) чебни дегишарна лагъайтIа, белки, зун гъалатI жезвач жеде.

Обществодин хушбахтвилекай эвелни-эвел пенсионерин гъакъиндай ада ийизвай къайгъударвиле шагъидвалда. "Капитализмдин женнетдилей" тарифарзавайбуру мисал патал Норвегиядин, Даниядин, Германиядин ва я ихътин маса уьлквейрин тIварар къазва. Къхизва хъи, месела, Норвегиядин пенсионердив гъар вацра агъа къан, чи пулуниз элкъуьрайла, 74 агъур манатдин къадарда пенсия, са жерге маса къезилвилер агакъзава. Маса чешмейрин делилрай - гъар вацра 110 агъур манат. Эгер Норвегиядин пенсионердихъ галаз адан нафакадал алаз, пенсиядин яш тахъанвай уьмуьрдин юлдаш яшамеш жезватIа, пособидин къада 50% артухарзава. Къхизва хъи, Норвегиядин агъалирийн уьмуьрдин яргъивал 90 йисав агакънава. (Чешме: <https://namillion.com/pensiya-v-norvegii.html>).

Дуньяда виридалайни гзаф девлетар авай чи уьлкведиз талуьк рекъемрив гекъигайла, гъахълу суал арадал къеззва: им жедай кар яни?

Белки, фикирзава за, им "капитализмдин женнетдилей" тарифарзавай, дуньяда агъавал ийиз къанзавай къилдин чIехи капиталдин терефдарри, чи уьлкве, чи гъукум та-къанбуру, оппозиционерри туькIуьрнавай пропагандиствилеин фонди-гар са уюн ятIа? Чидач, белки, я жеде. Амма миллиардер Чак Финиди авур чIалахъ тежедай хътин кар пропагандиствилеин уюн туш. Ада капитализмдихъ "женнет" авайди тестикъарни ийизвач. Акси яз, - инсаният четин гъалда авайди. Четинвилерай экъечIун патал виридан къуватар сад авуна къанзавайди къалурзава.

Америкави миллиардер Чак Финидин (Чарльз Фрэнсис Фини) ерибине Ирландиядай я. "Прихватизациядин" нетижада ваъ, 500 доллар сифтегъан капитал гъаз, яргъал йисара зегмет чIугуна, адалай чIехи девлет - миллиардар къазанмишиз алакна. Америкада адаз еке гъурмет, авторитет ава, Ирландияда Чак Фини чпин пайгъамбардин къадал эцигъзава. 90 йисан яшдив агакъна-

вай бизнесмендиз къе "миллиардар авачир миллиардер" лугъузва.

Гъакъикъатдани, Финидихъ вилекан девлетар амач. Ада авур кардиз тешпигъ тир дуьшуьш дуньяда мад авач. Вири девлетлуьри къанихвилелди гъар юкъуз чпин девлетар гзафариз алахънавайла, бизнессда чIехи агалкъунар жезвай Чак Финиди, раиж тавуна, вичин миллиардар саки 40 йисуз куьмек яз, мергъяматлувилеин крариз гуз хъана. Мергъяматлувалзавайди вуж ятIа, садазни чир тавун, - им Финиди вичи куьмекзавай идарайрин, къилдин хизанрин вилик эцигъзавай шартI тир. И кар общественностдиз хатадай малум хъана.

Финидин миллиардрихъ Ирландияда Сейпан курортрин островдал гилан аямдин аэропорт, уьлкведа виридалайни хъсанди тир университет Лимерика эцигна ва адаз хейлин йисара спонсорвилеин куьмек гузва, колледжриз, клиникайриз, медикри тухузвай илимдин ахтармишунрин къвалахриз мердвилелди пул ахъайзава. Цуд уьлкведа мергъяматлувилеин къвалахар тухузва. Больницайриз куьмекар гузва, яшлуьур яшамеш жедай къвалер ачухнава, дарда авай агъалийриз куьмекзава. Вьетнамда здравоохранение вилик тухуниз хейлин такъатар чара авуна.

Вичиз затIни тун тавуна, Чарльз Финиди хуси вири девлетар мергъяматлувилеин проектриз ганва. Чара касдиз ихътин гъил ачух, мерд миллиардер къилдин вичин ва хизандин яшайишдин игътияжриз къенетлувилелди - чаз малум миллиардерин жуьреда ваъ, адетдин зегметчи хъиз эгечIзава. Ресторандин къадал ам вири физвай "кафешкадиз" физва, вирида ишлемеш-завай автобусрикай менфят къачузва. Чак Финидихъ хуси автомобиль хъайиди туш. Адахаъ багъа, "роскошь" лугъудай гъич са затIни авач. Миллиардердихъ гъатта яшайишдин хуси къвалерни авач. Ам 1984-йисуз вичи тешкилай The Atlantic Philanthropies мергъяматлу фондунин хусият тир карида къунвай адетдин квартирайра яшамеш жезва.

Финиди, масабуруз куьмекар гуналди, вичин уьмуьр бахтлуди хъана ва дуьз рекъеваз фена лугъузва. "Девлетар жувахъ галаз "atIа дуньядиз" тухуз жедач. Жувал чан аламаз абурун къисмет дуьзди хъанвайди акун бахтлувал я", - лагъанай ада садра.

Финиди авур игитвилеин зурба нетижа ам я хъи, ада амай миллиардерарни вичин чешнедалди руьгъламишна. Америкадин миллиардерри мергъяматлувилеин крар гегъеншарна. Машгъур бизнесмен, Microsoft компания арадал гъайи Билл Гейтса са шумудра къейдна хъи, Чак Фини вири миллиардерар патал чешне, идеал я. Билл Гейтса ва адан уьмуьдин юлдаш Мелиндади Финидин чешнедалди мергъяматлувилеин фонд тешкилна. Биллан дуст, виридалайни девлетлуьрун сиягъда пуд лагъай къадал алай миллиардер Уоррен Баффета и фондуниз вичин девлетрин 50% савкъат яз гана. Билл Гейтса къин къазвайвал, вичи къазанмишнавай девлетрин 95 процент (77,3 млрд. доллар) мергъяматлувилеин проектриз гуда, Уоррен Баффета - 99% (66,7 млрд. доллар). Уоррен дерин, иллаки математикадайни экономикадай, чирвилер авай, ктабар гзаф къелзавай ва къхизвай кас я.

(КъатIама)

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегь райондин экономикадин бинелу хел хуьруьн майишатдин, яни малдарвилеинни хипехъанвилеин ва набататчивилеин производство я (ада 85% къазва). Хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилунал 35 СПК, 21 ҚФХ, 2 "ООО" ва 11395 ЛПХ (хуси майишатар) машгъул жезва. Хуьруьн майишатдин мулкари санлай 111006 гектар къазва, гъа гъисабдай яз райондин сергъятра 80200 гектардин майданар ава. Цазвай никлерин къадар - 2100 гектар, адакай райондилай къеце - 526 га. Росстатдин 2021-йисан 1-январдин делилралди, райондин вири жуьре майишатра санлай 11039 къарамал (КРС), 74293 лапаг (МРС) ва 323 балкъан ава. 2020-йисуз ина санлай 2 миллиард манатдин къимет авай хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилна. Гъелбетда, пис нетижа туш. Амма ам хуьдай, гъалдай ва маса гудай мумкинвилерни авайтIа, производство ва гъадахъ галаз санал къазанжиярин къадарни аквадайвал артухариз жедай. Ида жемятдин гъал-агвалдизни хъсан таъсирдай.

Хипехъанрин гьалар хъсан туш

Аквазвайвал, хуьруьн чкада къилинди хуьруьн майишат артишун я, амай вири идарайрин къурулуш агъалийриз (абур патарихъ алат тавун патал) чкадал гъакъисагъвилелди зегмет чIугвадай ва ял ядай яшайишдин къулай шартIар яратмишун патал алахъна къанда. "Амма гъакъикъат масад я. Хуьруьн майишат вири девирра ва вири уьлквейра дотационныйди я. Чкайрал хуьруьн майишатдин производство вилик тухун патал гъукуматдин патай са жуьредин куьмекни авач", - гъайиф чIугунивайди лугъузва райондин УСХ-дин начальник Арген Гъажиева.

Алай вахт суьруьяр къишлахрай яйлахриз куьнарзавай жавабдарди я, гъаниз килигна, хипехъанвилеин месэладал акъвазин. Ина, бубайрилай адет хъанвайвал, гатуз куьлуь карч алай гъайванар яйлахра, хъуьтуьз арандин къишлахра хуьзва (идаз куьчери хипехъанвал лугъуда). Эхиримжи йисара, икI асант я жеде, абурухъ галаз санал общественный майишатрин (СПК, ҚФХ, ИП) къарамаларни куьнарзава. ИкI, цинин гатфарихъ майишатрин вилик азарин вилик пад къадай серенжемар къиле тухвана, тахминан 50 000 МРС ва 3500 КРС (адакай дул, яни таза къелерни данаяр квачиз, Дербентдин зонадай - 16000 лапагни 723 мал ва Кочубей зонадай - 32850 лапагни 1260 мал) куьчарунин везифа гъаз, ам саки къилиз акъуднава, гъайванар чпин чкайрал хкана динжарзава. Михъи гъава, дагъдин къацу веьк, булахрин Михъи яд агакъайла абур яваш-яваш чкадиз къезва. Амма марфар тахъуниди гъелелигъ яйлахрин гъаларни тарифдинбуру туш.

Чна УСХ-дин начальник Арген Гъажиевахъ ва адан тежрибалу пешекарар тир Адильхан Агъмедовахъни Ханлар Рамазановахъ галаз суьгъбетна. Малум хъайивал, алатай къуьд къишлахра, гъа кI вири республикадин хипехъанвал патални эхиримжи 25 йисуз тахъай хътин четинди хъана. Къурагъ хъуники веьк экъечIнач. Шимедин тIурфанар акъатуники Тарумовка ва Ногъай (чи бязи майишатар гъанрани авай) районар 200 гектардилай артуь майданар тамамвилелди шимеди къуна. Нетижада, юкъван гъисабдалди, 60 процентдилай артуь хиперин дул къачуз хъанач, хкатунар пара я. Куьрелди, майишатрал еке харжияр акъалтна. Гъич тахъайтIа, хипер хун патал къазвай "КамАЗ-дин" са рейс 48-50 агъзур манатдай акъваззава.

- Хипехъанрин йисаралди авай четин месэляяр гъялиз жезвани? - хабар къазва чна абурувай.

- Ваъ. Къишлахра чубанринни абурун хизанрин яшайишдин шартIар гъа кIа четиндиз ама: эквер, школа (аялар хуьрера бадейрин патав тазва), медицинадин къуллугъ авач. Хъвадай цин патахъай дарвал ава (бязи чкайра гъайванризни хъвадай яд машинраваз гъизва). Чубанрин къвалерни ятахар лап куьгъне я ва икI мад. Эхиримжи 8 йисан къене къишлахрал куьтуьрадин серенжемар къиле тухванвач. Я къайдаяр худай органрин векиларни анра аквадач. Четин мад са месэла: хипехъанвилел машгъул пара майишатриз икъраралди тестикъарнайват гатун яйлахар, хъуьтуьн къишлахар авач. Абуру, авайвал лагъайтIа, лукIвилеин аслувал эхуналди (чилерин исийри гъатта икърар куьтунуникай къил къакъудзава) Дербент, Кочубей, Ногъай зонайра хъуьтуьн варцара 250-300 агъзур манат кирдин пул гузва. Маса чара авач. Ихътин татуьгай гъалара, гъелбетда, жегъилар чубанвал ийиз къезвач. Месэляяр, месэляяр...

Тербиядин месэлайрай

Нариман МАМЕДОВ,
журналист-педагог, РД-дин
культуралдин лайихлу работник

Жавандин яш неинки диде-буба, гьакӀ аялар чеб патални муракаб вахт я. Чехибур и члавуз гьавурда акъазва хьи, чпи виликдай аялрихъ галаз алакьаяр хвейи къайдайри гила кӀвалахзамач. ГьакӀ тербия гуниг гьалатлар мукьвал-мукьвал винел акьалтда. Ихьтин дуьшуьшра жаванрихъ галаз ийизвай рафтарвал дегӀишарна кланда.

Хейлин диде-бубайриз чӀехи хъанвай аялди уьмуьрдин бязи месэлайрай чпиз сирер ахъай тавунин кар къабулиз четин я. Гьавиляй абуру гзаф дуьшуьшра аялди-вай алакьайра артухан ачухвал истеминишда. Амма жавандиз вичин аслу туширвал гьисс авун, хсуси

Жаван

гузвайди яз гьисабда, куьне лагъайтӀа, адавай мадни цийи крар тӀалаба. Идан вилик пад кьун патал вуч кланзаватӀа, квез дуьм-дуьздаказ чир хъана кланда. Герек лавим крарин гьакьиндай аялризни тайиндаказ ва дуьм-дуьздаказ лугьуз чир жен.

Гзаф вахтара диде-бубайриз аялри и ва я маса крарал къадарсуз гзаф хъен вегъезвай хьиз жеда. Амма мукьвабуру аялдин терреф хуьн тийиз хъайитӀа, ада вич арадай акьуднавайди хьиз гьиссда, адан къилихарни ачухбур яз амуькдач. Я туш хьи, жаванди диде-бубадин аксина вичин разисузвал къалурда, вич чӀехибурохъ галаз ажуьлудаказ тухуда. Аялдин гуьгуьлар рикливай къабулиз чалишмиш хьухъ, адан гьиссериз гуьрмет ая, ихтибардиз къимет це. Жавандиз а кар чир хуьн лавим я хьи, куьн адан гьавурда акьунва ва вичин гьиссер куьн патал важиблу я.

жавандихъ галаз ихтибарлувилин алакьаяр тайинариз жедач. Ахьтин алакьаяр и яшда авай аялрихъ галаз хуьн важиблу кар я. Акси дуьшуьшда жаванди вичин диде-бубадал дамахдач ва абуруз къимет гудац.

Аялди куьз итиж ийизватӀа чир таханмаз, адахъ галаз ихтибарлувилин алакьаяр тайинариз жедач. Абуру лагъайтӀа, жаванвилеин яшда иллаки важиблу я. Эгер куьн аялдин уьмуьрдикай, адан машгуьлатрикай жезмай къван гзаф чириз чалишмиш жезватӀа ва и рекъий жуван хабардарвал къалурзаватӀа, куьне аялдин гуьгуьл къачуда ва квез адахъ галаз суьгъбетдай себбар жагъида.

Гзаф дуьшуьшра диде-бубайри гьисабзавайвал, аялрин тариф анжах лап хъсан къиметрай авуна кланда. Амма жаванрихъ чӀехибур чпин вири крариз къимет гуниг игьтпиз ава. И карди аялдин къуватар артухарзава, адаз кӀвалах туькьун тавур дуьшуьшар регъятдаказ алуддай мумкинвал гузва. Гьа са вахтунда сагълам критика амал алаачирди яз садани арадай акьуднавач. Амма гьиссер (эмоция) гьамиша хуьн кутугнава. Куьне гьихьтин мурад вилик эцигзаватӀа рикел хуь: аял жазаламишдани? Авур кардиз жува гузвай къимет къалурдани? Аялдиз вичин гьакъсузвал къатӀуз куьмеқдани ва я четин месэла адахъ галаз санал гьалдани?

Диде-буба чпин аялрин виридалайни гзаф рикӀ алай дустварихъ галаз таниш хуьн пис кар туш. И кар патал абуруз мукьвал-мукьвал мугьманвиле атун теклифун бес я. Ида неинки куь алакьаяр мягъке-

уьмуьрдиз гьазурин

фикирдикай даях кьун лап важиблу я. Гьикьван гзаф ада мукьва-кьилийрин патай вичиз басрух гун ва бейкефвилер гьисс авуртӀа, гьакьван гзаф гьиссер вичин кьене хуьда. Ачух рахуникай кьил къакьудналди, тапарариз башламишда.

Бязи дуьшуьшра жавандин диде-буба, эсиллагъ чӀуру ниятар авачиз, адан жибинар, сумка, мобилникда авай алакьаяр ахтармишиз эгечӀда. Ида неинки аялдиз гуьрметсузвал къалурзава, гьакӀ адан аслу туширвилек хуькурзава. И карди жаванди гьам диде-бубадиз, гьамни вичиз ийизвай ихтибар екедаказ агьуз авудзава. Гьавиляй ийизвай гуьзчивал ачухди ва аялдинни куь арада меслятивилеин алакьаяр хуьн патал алахъунар авун кутугнава.

Диде-бубади аялдин фикирдиз итиж ийизвачирла ва ам гьисаба къазвачирла, жаванди акӀ гьисабзава хьи, диде-буба патал адан фикирдихъ важиблувал авач ва гьаниз килигна абуруз вич я кландач, я чӀехибур вичиз гуьрметни ийизвач. Ихьтин гьалари аялдиз ажуьг арадал гьун мумкин я, я туш хьи, куь къастунин кӀевивилиз жаваб яз, кьулухъ чӀугвада. Эхирдин нетижа яз, жаванди масадалай аслу тушиз къарар къабулдай алакьун кварда.

Гьелбетда, санлай къачурла, аял куь гьавурда акьада. Амма куь истеминишун кьилиз акьудун адаз асант кар туш. Вучиз лагъайтӀа, квез вуч кланзаватӀа, аялдиз къатӀуз четин я. Вахтар алатайла, куь ва аялдин фикирин арада еке фаркъ арадал къведа: аялди вичи вич истеминишунриз тамамвилелди жаваб

къилдин диде-бубайри чпин аялди истеминишунар тамамарун патал виликамаз кьилиз акьудиз тежедай хиве кьунрикай ва я къурхуйрикай менфят къачузва. Эцигнавай мурад кьилиз актатнамазди, абуру чпин гафар рикелай ракурзава ва я абуру тамамари тади къачузвач. Амма са кар рикел хуьн лавим я: жаванри чӀехибур лап куьлуь хиве кьунар тамамаруниш гзаф дикъет гуда. Эгер мукьвабуру гьар сеферда буш гафар лугьуз хъайитӀа, аял абурухъ мад инанмиш хъжедач. Гьа икӀ диде-бубайри жавандин билера кесерлувал кварда.

Кьилдин дуьшуьшра диде-бубади аялдал чпин фикирар илитӀиз башламишда. Ихьтин гьалари аялдин патай ажуьгуьвал арадал гьун мумкин я. Ада вичи вичиз къиметни хгудач. Жаванрин диде-буба чпин аялдихъ галаз меслят хуьн патал чалишмиш хъана кланда. Герек къарар аялдихъ галаз санал къабулин, жедай дуьшуьшра адаз кланвал ийин. Гьар са аял сифте-ни-сифте вичиз гуьрмет авуна клани инсан (личность) тирди чир жен.

Эгер диде-бубайри аялриз къадарсуз гзаф дикъет гуз хъайитӀа, абуру чеб члив къайгусузвилелди эгечӀда. Гьавиляй чӀехибур хсуси итижар, ял ягуьн патални вахт жагьурна кланда. И кар галачиз аялдихъ галаз дуьзуьг рафтарвилер тешкилун асант кар туш. Адаз вичин диде-бубадал дамах ийиз, абуруз къимет гузни четин жеда.

Эгер аял гьихьтин къайгуйралди яшаминиш жезватӀа, ада куьз итиж ийизватӀа чизвачтӀа, квевай

марда, гьакӀ жуван аялдин патай куь рикӀ секинарда. Эгер жавандин дустварикай сада куьн гзаф шаклу ийизватӀа, квевай адахъ галаз и кардикай агьайнидаказ суьгъбет ийиз жеда. Куь фикирдикай даях кьуналди, ада вичин юлдашихъ галаз ийизвай рафтарвал дегӀишарда.

Гьелбетда, бязи вахтара аялдикай вичикай чӀуру гьалар арадал атунин тахсиркар жезва. Ихьтин дуьшуьшра сабурувал хуьн асант кар туш. Амма чир хуь: аялдихъ галаз сес хжажна рахуни гуьзлемишзавай нетижа гудац. Ида аялдиз анжах вичин гьакъвал ва куь зайифвал къалурда. Эгер ихьтин гьалар тикрар жез хъайитӀа, жаванди квез мад дикъет хгудач, гуьрметни хъийидач. Гьелбетда, идани хъсан нетижайрал гьидач.

Квез а кар чир хуьн лавим я хьи, гьикьван кьит хъайитӀани, куьне жавандихъ галаз жезмай къван гзаф вахт кечирмиша. Анжах сифте килигайла, акӀ жеда хьи, жаванар еке хъанва ва абурухъ диде-бубайрин дикъетдин ва кинерин игътиял амач. Гьатта квехъ вахт лап тӀимил авайлани, ериди къадар эвез авурай. КӀвалахдай йикъара зур сят - са сят санал кечирмишун бес я. Амма жуван крар вахтуналди акьвазарна кланда. Ял ядай йикъара са гьиниз ятӀани санал похьоддиз физ ва я къугьунар тешкилиз жеда. Эгер диде-бубади ва жаванди саналди тир уьмуьр гьакӀ твар патал кечирмишзаватӀа, аялди вич герек авачирди ва садани вичин терреф хуьн тийизвайди яз гьиссда. Ихьтин жаванди вичи вичизни зайиф къимет гуда...

25-май филологдин югъ я

Бажарагъдин пай ганвайди

Хазран КЪАСУМОВ

Инсанар ва абуру таммарзавай пешеяр жуьреба-жуьре я. Садбуру пешеяр дуьшуьшдай, мукькуьбуру риклин эмирдалди хъяда. Пешеяр хкъагъуникай рахадайла, заз инал Карл Маркса лагъай келимаярни гьиз кланзава: "Уьмуьрда вичин пеше дуьз хкъагъиз тахъайди виридалайни бахтсуз кас я". ГьакӀ хъайила, къе чаз вичикай чи газет кӀелзавайбуруз куьрелди суьгъбет ийиз кланзавай къасумхуьруьн 2-нумрадин юкьван школадин дидед чӀалан ва литератураддин муаллим Пирис Эмировна НЕЖВЕДИЛОВА бахтлу кас яз гьисабиз жеда.

- За муаллимвилеин пеше дуьшуьшдай ваь, риклин эмирдалди хкъагъайди я. И пешедин иеси хъунал къе за шадвал, дамахни ийизва, - лугъузва Пирис Нежведиловади. - Школада гьечӀи классра кӀелзавай йисарилай зи рикӀе муаллим хуьнин къаст авай.

Сифте нубатда зун муаллимвилеин четин, гьа са вахтунда гзаф гуьрметлу пешедал ашукъарайди зи рагъметлу дах я. Яргъал йисара школада акьалтзавай несилдиз дерин чирвилер гайи зи дах Эмир Шабанован тӀвар къени гзафбуру гуьрметдивди рикӀел хкизва. И кардал за дамахзава.

Вичин везифаяр намуслудаказ кьилиз акьудзавай, кар алакьдай, бажарагъдин пай ганвай инсанар акурла, лугьунни ийиди: "Алагъди ганвай пай я". Ихьтинбурукай сад Пирис Эмировна я лагъайтӀа, зун ягъалмиш жедач. Ада вичин дерин чирвилералди, намуслу зегъметдалди, иллаки вири уьмуьрдин кар яз хкъанавай муаллимвилеин пешедал ашукъ хуьналди ва тербияламишуни уstadвилелди школадин муаллимрин, аялрин ва абурун диде-бубайрин патай гуьрмет къазанмишнава.

Пирис Эмировнадин пешекарвал къачунин рехъ масадбурулай тафаватлу туш лагъайтӀа жеда: ада 1978-йисуз къасумхуьруьн 1-нумрадин юкьван школа лап хъсан киметар аваз акьалтӀарна. ГьечӀи чӀалавай рикӀе авай мурад кьилиз акьудун патал дагъви руш Дагьустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдин урус ва Дагьустандин чӀаларин отделенидик экечӀна. 1984-йисуз анаг акьалтӀарна. Жегил пешекарди вичин зегъметдин рехъ 1984-йисуз къасумхуьруьн 2-нумрадин юкьван школада дидед чӀалан ва литератураддин муаллимвиле кӀвалахунилай башламишна.

Пирис Нежведиловади университетда къачур чирвилер кӀвалахда ишлемишна ва деринарна. Тежрибалу муаллимиравай тарс гуниг, аялрихъ галаз кӀвалах тешкилуниг сирер чирна. Вири къуватар желбна, зегъмет чӀугуналди, школадин коллективдин патай гуьрмет къазанмишна.

Пирис Нежведиловади гьа са школада муаллимвиле кӀвалахиз инге 37 йис я.

Са шумуд муаллимди адакай икӀ лагъана: "Чаз Пирис Эмировна гьакъисагъвилелди кӀвалахзавай, агалкуьнар къазанмишзавай муаллим яз чида. Адан чирвилер гуниг, тербияламишунин кӀвалахдин ери къакъанди я. Тежриба авай пешекар ятӀани, ам вичин устадвал хжажунал датӀана машгуьл жезва. Пирис Эмировна вичин пешедин халис устад я".

П.Нежведиловадин намуслу зегъметди, ада гьавурда аваз тухузвай кӀвалахди хъсан нетижани гузва. ИкӀ, ада чирвилер ва тербия гайи са шумуд касдикай чӀехи дережайрин руководителар, хъсан пешекарар - духтурар, муаллимар, инженерар... хъанва. Ада чирвилер гузвай гадайрини рушари гьар йисуз райондин ва республикадин олимпиадайра кӀвенкӀевчи чкаяр къазва.

Тежрибалу муаллимди школада дидед чӀалан ва литератураддин хъсан кабинетни тадаракламишнава.

Алай вахтунда ада 6-классдиз регъбервал гузва. КӀелунин ва ахлакьдин жигъетдай класс хъсанбурун жергеда хуьн, гьелбетда, тежрибалу муаллимдин беьгерлу кӀвалахдин нетижа я.

Са шумуд йисуз Пирис Эмировна "Йисан муаллим" ва "Виридалайни хъсан классдин руководитель" конкурсрани гьалиб хъана. 2010-йисалай кьилин категориядин муаллим тир П.Нежведиловадиз "РФ-дин образованидин гуьрметлу работник" лагъай тӀвар, райондин образованидин управленидин ва школадин дирекциядин патай гуьрметдин грамотаяр ганва.

Пирис Эмировнадихъ вичин рикӀ алай кӀвалах гележегдани аферин алаз таммардай мягъкем сагъламвал ва къуватар хуьн чи мурад я.

“Куьредин хабарар” газетдин - 90 йис

Хазран КЪАСУМОВ,
“Куьредин хабарар” газетдин экономикадин отделдин заведующий, Россиядин журналистрин Союздин член

Дагларин уьлкведин тарихда ХХ асирда милли члаларал кхьинар арадал атун, газетар, журналар чап авун лап зурба вакъиа яз гьисабиз жедя. Анжах 1920-йисара, Октябрдин инкйилаб ва Советрин гьукум себеб яз, дагвьириз чпин члаларал чирвилер къачудай, клелдай, кхьидай ва табар акьуддай мумкинвилер хьана.

Гуьгьунлай газетдин редакторвилин жавабдар везифаяр Сейфудин Муталибова, Мирземет Нажафова, Анварберг Миметова кьиле тухвана.

2016-йисан 1-июндай “Куьредин хабарар” газетдин кьилин редактор яз Дагьустан Республикадин культурадин лайихлу работник, РФ-дин журналистрин Союздин член Асият Мирзалиевади кьвалахзава.

Газетдин кьвалах вилик тухунин кардик гьакъини тарихдин илимдин докторар, профессорар тир Абуталиб Абилова, Рамазан Юсуфова, филологиядин илимдин кандидат Гьалиб Садыкьиди, писатель Зияудин Эфендиева ва масабур лайихлу пай кутуна.

Гележегдин са къадар писателри, шаирри чпин яратмишунрин рехъ райондин газетдин чинрилай башламишна. Мадни шад жедай кар ам я хьи, Дагьустандин халкъдин шаир, ХХ асирдин Гомер Стлал Сулеймана вичин шиирар сифте яз газетда чап авунай.

Газетдихъ 90 йисан рекъе агалкъунар гзаф хьана. Редакциядин коллективдиз 4 сеферда Госкомиздатдин ва культурадин работникрин профсоюздин обкомдин гьиллай-гьилиз къведай яру пайдахар, Дагьустан Республикадин печатдин ва информациядин министерстводин, Сулейман-Стальский муниципальный райондин администрациядин гьурметдин грамотаяр гуни идан гьакьиндай шагидвалзава.

Чи гьар са нумра безетмишун, “Куьредин хабарар” районгьилирин рикл алай газетдиз элкъуьрун патал чаз гьамиша чпелай алакьдай куьмекар гузвай амадагриз, гьакл чайрилай чав яргал йисара метлебу макъалаяр, руьг тухардай литературадин эсерар агакьарзавай мухбирриз чна сагьрай лугьузва. Абурун жергедик хуьрерин мухбирар тир Сажидин Саидгьасанов, Рамазан Дадашев (Агъа Стлал), Стлал Мислимат (Кьулан Стлал) Эйзудин Сайдумов (Дарклуш-Кьазмаяр), Райсудин Набиев (Курхуьр), Марсел Бабаев (Эминхуьр), Вадим Жамалдинов (Герейханован хуьр), Замир Мегьамедов (Вини Стлал), Зейнулагь Наврузов (Къварчагь) ва масабур акатзава.

Лугьун лазим я хьи, “Куьредин хабарар” газетдин редакция алай вахтундани хьсан тежриба авай, кар алакьдай, чпин пешедал рикл алай работникралди таъмин я. Абурукай 2 кас Дагьустан Республикадин культу-

Баркаллу рехъ фенва

1931-йисуз Къасумхуьруьн райондин агьалийрин руьгьдин игьтияжар таъминарунихъ элкъуьрнавай сифтегьан газет “Колхоздин пайдах” чапдай акъатна. Алай йисуз гьар са районгьилиз багъри газетдин 90 йис тамам жезва. И девирда ам “Колхоздин пайдах”, “Коммунизмдин гатфар”, “Халкъдин гаф” тиварар алаз акъатна.

1931-йисалай 1938-йисан июндади газет латин алфавитдалди чапна, гуьгьунлай - лезги алфавитдалди.

1931-йисалай 1951-йисалди ам ВКП(б)-дин Къасумхуьруьн, Хив, Агьул районрин комитетрин ва халкъдин депутатрин райисполкомрин орган яз хьана.

Райондин гзаф агьалийрин ва общественный тешкилатрин тлалабунар, теклифар фикирда къуна, 2001-йисан 22-октябрдиз 409-нумрадиз кваз акьудай райондин кьилин кьарардалди газетдиз “Куьредин хабарар” тивар гана.

90 йис, тарихдин уьлчмейралди гьисабайтла, газет патал са акъван гзаф вахт туш. Амма и девирда ам феий баркаллу рехъ, ада халкъдин руьгьдиз къуллугь авунин дережа фикирдиз гьайитла, ам члехини я, девлетлуни. Вири и йисара райондин газет халкъдихъ галаз санал къуьн-къуьневаз фена. Уьлкведа сифте яз къачузвай социализмдин камар йигинарун, хуьрера колхозарни совхозар тешкилун, школярни клубар эцигун, савадсузвал тергун, Ватандин Члехи дяведа гьалибвал къазанмишун, чкланвай майишатар гуьнгьуна хтун, акьалтзавай несил тербияламишун, культура хкажун, куьгьне зиянлу адетар тергун, цийибур кардик кутун - ибур вири газетдин лайихлу пай кваз кьиле феий гунарлу крар я. Вахтун хьипи авунвай адан чинар клелайла, чаз вири и месэлаяр, гуьгьудай хьиз, акъазва.

Газет халкъдин игьтияжриз гьакьикъи жаваб гузвайди авун патал редакциядин кьиле жуьреба-жуьре йисара акъвазай Мамей Эфендиеван, Паша Исаеван, Мегьамеднаби Набиеван, Гьажи Аликберован, Мутлагьир Рзаханован, Сейфулагь Гьабибован, Кьурбан Мамедован, Жалал Алагьвердиеван, Загьидин Къазанбегован, газет тешкил хьайи сифте йикъариллай башламишна, саки 47 йисуз наборщикдин учениквилелай газетдин редакторвилел кьван зегьмет члугур ва редакторвиле 27 йисуз гьакьисагьвилелди кьвалахай Саид Алиметован тиварар еке гьурметдивди къуниз лайихлу я. Гьайиф хьи, абур чи арада амач. Рагьмет хьурай чпиз.

Газетдин чинриз Балакьардаш Султанова, Стлал Мусаиба, Альдер Билалова чпин шиирар, куьгьне адетар русвагъзавай фелъетонар, зегьметчийрикай кьиметлу очеркар акьуднай.

Республикада тивар-ван авай шаирарни писателар тир Ибрагьим Гьуьсейнова, Абдулбари Магьмудова, Пакизат Фатуллаевади, Сажидин Саидгьасанова, Нажмудин Шихнабиева, журналист Алаудин Гьамидова чпин сифте камар и газетда кьвалахунлай башламишна.

90 йисан девирда газетди алакьунар авай журналистрин тамам несил тербияламишна. Абурукай яз, за къе Играмудин Ханбалаеван, Дадаш Дадашевван, Бидирхан Мегьамедрагьимован, Алибег Алибегован, Мегьамедгьади Садыкьован, Абдусемед Гьабибулаеван, Шагьабудин Шихбабаеван, Агьасеркер Къадимован, Мегьамед Рамазанован, Ягьия Мегьамедкъасумован, Абдурагьман Межидован, Осман Османован (абуруз рагьмет хьурай), Али Алиеван, Тариверди Мусаеван тиварар дамахдивди къазва.

Газет вахтунда акъатуник ва халкъдал агакьаруник типографияда жуьреба-жуьре йисара кьвалахай Абдулмежид Гьасанова, Играмудин Уллуьгаева, Кичибег Ханбалаева, Зейдулагь Абдулазизова, Жабир Ханмегьамедова, Селимат Абдулкеримовади, Тамум Агьмедхановади ва масабуруни еке пай кутуна.

радин лайихлу работникар, 3 кас РФ-дин журналистрин ва лезги писателрин Союздин членар я. Кьилди къачуртла, Абидин Камиловахъ, Асият Мирзалиевадихъ, Суьлгьужат Баламетовадихъ ва и цларарин автордихъ редакцияда кьвалах авунин рекъьай 30-40 йисан тежриба ава.

Редакциядин компьютеррин пешекар Шагь Шабанован зегьметни тариф авуниз лайихлу я.

Заз дамахдивди кьейд ийиз кланзава хьи, муниципальный райондин кьил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибова газетдиз гузвай куьмек, дикъет екеди я. И кар себеб яз редакцияда журналистриз ва амай работникриз кьвалахдай вири жуьредин къулай шартлар яратмишнава. Редакция герек вири шейэралди таъмин я, адан материально-технический база кьвердавай хьсан жезва. Редакциядин дараматни капиталнидаказ ремонтнава.

Редакциядин коллективдин зегьметдин нетижада эхиримжи йисара газетдин метлебулвал, умуми акунар, шрифт, шикилринери, газет вич туйкуьр хьанвай тегьер хьсан патлахъ дегиш хьанва. Гележегдани журналиствилин кеспидин лап хьсан адетар артишуналди, редакциядин работникри клелдайбурун вилик газетдин гьуьндурвал хкажун патал чпелай аслу вири крар ийида, гележегдани “Куьредин хабарар” куь дуст, сирдаш ва меслятчи яз амуькун патал зегьмет члугвада.

Итижар, ихтиярар хуьз...

Афисат АЙДЕМИРОВА

Алай йисан 5-июндиз жавабдар къуллугьчи, гьурметлу яр-дуст ва играми буба ЖАБРАИЛОВ Жабраил Агьмед-агьаевича вичин хайи югь шад гьалара кьейдда.

Ж.Жабраилов 1955-йисуз Рутул райондин Игьрахрин хуьре дидедиз хьана. Буба Агьмедагьа - Ватандин Члехи дяведин иштиракчи, II группадин инвалид, диде Бажикьиз далу патан фронтдин зегьметкеш тир. Вичин сагьламвиле набутвал авайтлани, рикле кьастар авай ам секин акъвазнач. 1975-йисуз Хуьлуьдрин юкъван школа, Дербентда къве йисан бухгалтервилин курсар, гуьгьунлайни Буйнакскда хуьруьн майишатдин техникум акьалтарна. Зегьметдин рехъ Ж.Жабраилова Мегьарамдхуьруьн райондин Цлелегьунрин хуьруьн (хизан иниз куьн хьанай) “Серго” тивар алай совхозда бухгалтеручетчиквилелай башламишна. Совхозда кьвалахай йисара ада гьар жуьре къуллугьар авуна. Чирвилерихъ ялзавай ам секин яз акъвазнач - 1984-йисуз Казандин финансинни кредитдин рекъий институтдиз гьахьна, финансиствилин пешекарвални къачуна.

1992-йисан мартдилай Мегьарамдхуьруьн райондин общественный бинедаллаз арадал атанвай Вирироссиядин инвалидин обществодин (ВОИ) отделенидин председателвиле тайинарна. Сифте йикъалай башламишна, райондин инвалидин итижар, ихтиярар хуьзвай Жабраил Агьмедагьаевича, вич инсанрихъ галаз рахадай тегьер чидай, масадан дердиникай хабар къдайд инсан яз къалурна. Ада регьбервал гузвай ВОИ-дин отделение (алай вахтунда аник 4 район акатзава: Мегьарамдхуьруьн, Докъузпара, Ахцегь ва Рутул) республикада кьивеклечи жергейра ава. Чи ватандашдин жавабдар зегьмет республикадин отделенидин, Вирироссиядин инвалидин отделениедин правленидин гьурметдин грамотайралди лишанлу авуна. Райондин кьиле авайбуруни Жабраил Агьмедагьаевичан зегьметдиз, алахуьнризни алакьунриз лайихлу кьимет ганва.

Вичин зегьметдин рехъ хьиз, Жабраил Жабраилова уьмуьрдин рехъни намуслуказ кьиле тухвана. Диде-бубади тербиялу къве велед шегьре рекьел акьуднава. Руминади ДГУ-дин химиядинни биологиядин факультет агалкъунралди акьалтарна. Алай вахтунда Каспийск шегьердин аялрин бахчадин заведующий яз зегьмет члугвазва. Члехи бубадин тивар гханвай хва Агьмедагьади Махачкъалада политехнический техникум акьалтарна. Алай вахтунда ам Москвада яшамеш жезва. Росгвардияда зегьмет члугвазва.

Гьурметлу Жабраил Агьмедагьаевич, чна квез хайи югь риклин сидкьидай мубаракзава. Чи мурад Квехъ яргал йисарин хушбахт уьмуьр ва балайрикай рикл динж хьун я.

Сегерханум ОСМАНОВА,
Герейханован хуьруьн 1-нумрадин
юкьван школадин дидед Чалан муал-
лим, президентдин грантрин сагьиб

ВАТАНДИН Чехи дявед... Чехи Гъалибвал... А йисар чавай квердавай яргда, гъа са вахтунда а вакъайрин иштиракчирни тимил жезва. Абурухъ галаз гъа девирдин шагьидар хъайи хейлин затарни (яракъар, пек-партал, документар, шабагъар...) квахъзава. Дяведин темадай кхъенвай ктабарни чи девирда чапдай ахкъудзамайди хъиз туш. Кхъизвай затарни келзавайбурув, иллаки аялривни жегилрив агакъзава.

Амма ватандашвилин тербия гун патал инал чун рахазвай вири затарихъ, иллаки художественный эсеррихъ чехи метлеб авайдал шак алач. Ихътин метлебдин ажайиб эсер и мукъвара чи гъиле Махачкъалада гъатна, мектебда аялриз адакай суьгьбетарни тешкилна.

"Бубадин шинель" поэма. Ам 2008-йисуз чапдай акъатнавай "Цийи махар" ктабда гъатнава. Автор - чи алай аямдин шаир ва публицист, "Лезги газет" келзавай вирибуруз машгъур журналист Мердали (Мерд Али) Жалилов. Ада и эсер Чехи Гъалибвалин 60 йисан юбилейдин вилик (2005-йисуз) кхъенва.

Ихтилат чан алачир затлуникай - шинелдикай физва. Вични куьгьне хъанва, хейлин тлеквенарни акъатнава, рангни аламач. Амма бубади ам квалле хуьзва. Хъиз и кар аламат я.

Чи аямдин гзаф аялриз, гъатта жегилривни Ватандин Чехи дяведин гъакъиндай бес къадар чирвилер авач. Амма дуьньяда къиле физвай еке къалабулухди, сиясатдин женгери къалурзава хъи, гъикъван чи аялри-

ИГИТВИЛИН ШИНЕЛЬ

вай, жегилривай бубайрин ирс къакъатайтла, гъакъван чи душманриз регъят жезва. Яни чавай чи бубайринни бадейрин несилрин Чехи Гъалибвал къакъудиз алахънава. Ватандашвал къакъудайла, несилрихъ вуч амуькъда?

Бубайрин игитвилерикай, абурулай амай затари хъиз, мад ни ва я куь суьгьбетда? Дяведикай дуьз чирвилер ни гуда?..

Шаирди чун рахазвай эсерда бубадин шинелдикай суьгьбетзава, ада авай гъар са тлеквен са игитвилин шагьид тирди алатай вахтарин вакъайрин шикилралди ачухарзава. И суьгьбетрин нетижда Шинелдални (и гаф инал чехи гъарфунилай кхъизва) чан къевезва. Ам рахазвайтлани, вири уламра, рекъера, сенгеррал, блиндажра женг чуьгъазвай аскеррихъ галаз санал ала. Абуру гагъ къаюкай, гагъ марфадикай, гагъ кузвай ракъиникай хуьзва. Гзаф вахтара гуьллеиринни минайрин, гранатрин хъитрепирин тларни вичел къачузва. Адал гъакъван тлеквенар - хирерни гъавилляй ала.

Поэма хъинни бубадин арада къиле физвай рахунрилай - эпиграфдиллай ачух жезва:

- Им вуч я, хуьзвайди чи квалле тавдин,
Хам хъитинди, янавай дагъларав авдин?..

- суал гузва хъи. Адаз, дугъридани, рагъул шинель дагъда янавай гъурчен (авдин) хам хъиз я. Амма бубади жаваб гузва:

- Бубадин шинель?
Ваз чидач, гъелбет.
Къе гъадакай ийида за суьгьбет...

Хъин суалди буба уяхарна, яргъал вахтарани рекъера къекъурна. Квалле куьгьне затлар хуьн тимил я. Абурухъ гъар садакъ чпин къисмет - биография авайди ачухарна кланда. Поэмада - махуна и кар авунва. Аялдиз мах я, чехидаз - тарих, чи накъан йикъан руьгъ, къамат, къаст, къисмет.

Шинель и кваллиз гзаф яргъарай атанва. Сифте яз адал хер и бубайрин бубайри Жалгъандин патав денкикинчир тергдайла хъанва.

Ялавра турла Петровск, Жалгъан,
Акъваз жедайни гъаз жуван бажгъан?
Къарагънай вири намуслу лекьер.
Атлуз душманрин ниятрин рекьер.

Шаксуз, дяведа, Жалгъандин кылел
Чехи бубадал алай и шинель.
Гъам къалхан хъана, гъам адан партал,
Хвена рикл хура, алай вичел звал...

Петровск - гилан Махачкъала, Жалгъан
- Дербентдин патав гвай дагъ ва хуьр.
Шаирди шинелдал чан алайди къейд-
нава:

Ина сифте яз хъанай адал хер,
Эхъ, гуьлпеддин хер, душмандин бетер.
Аку, къуьнелай фена адан гел...
Буба хуьнуьхун шагьид я шинель.
Хъанайтлани хер, лахта жез иви,
Бубади сенгер хъенай гъа кевиз!
Вичихъ гъелелиг тахъанмаз хизан,
Твар къачурди я - "Яру партизан"...

Ихътин имтигъандай экъечайбуру 1941-
йисуз фашизмдин тегъуьнда галтзава.
Поэмада суьгьбет давам жезва:

Бубади чи мад алуькна шинель,
Къачуна яракъ, эцигна къелем.
- Къаргъа гъикл тада Ватандин чилел,
Тауна мегер адан руьгъ верем!..

Моздокдин патав, сенгеррал кевеи,
Бубади шумуд явашна фриц...
Чили кужумнай миже хъиз иви,
Риклив агуднач живи къванни кичл...

Бубадин патав шинелар алайбуру - Ва-
тан хуьзвай рухвар мадни гва:

Пулеметчик тир буба - лишанчи.
Патав гвай дустар - Петрони Барджи.
Мад пара ксар - ватандашар чи,
Акъудзавайбуру кылиз пак буржи...

Поэмадай акъазвайвал, и пак буржи кы-
лиз акъудун акъван регъят кар тушир. Чи
къудратлу армиядин жергеяра гзаф халкъа-

рин векилри къуллугъзавай. Петро белорус
ятла, Барджи Гуржистандай я. Ана Алешаяр-
ни, Мустаярни, Акопарни, Абаярни авайди,
поэма келайла, чир жезва. Вирибурун рикле
авайди са къаст тир - душман терг авун, Ва-
тан хуьн! Амма...

Бирдан Петродин кис хъана луьле.
- Вуч хъана? Вуч - дуст?! Агъ, кылелла хер...
Бубади шинель экъана чилел,
Дустуниз куьмек гана сифте жер...
Гъа члаван ивид алама гелер,
Михъи хъийидай хъайиди туш вахт.
Гила хуьзва и шинелди квалле,
Савкъат хъиз жагъай, хуьдай члавуз гъахъ...

Шинелдин нубатдин игитвал Волгадин
къерехда, Сталинград патал женгера арадал
атана. Ватандин Чехи дяведа а женгер ви-
ридалайни заланбуру хъана.

М.Жалилован поэмада, вичин вахтунда
"Портсигар" поэмада Б.Салимова, "Дни и
ночи" ("Йикъарни йифер") романда К.Симо-
нова хъиз, а женгерин къизгъинвал ихътин
шикилралди къалурзава:

Гъамбарар таз
Гильзайринни ракъарин,
Куьче-куьче, квалба - квал физ виликди,
Шегьер, белки, элкъвенвай жед рукавиз,
Руьгъ хвена сагъ!
Игитри чи элликдиз...
Жив къваз кылел,
Варцар фена,
Шинель квални бажгъан хъана рекъера.
Къуеват хвена, уьлчи хвена, уьж хвена,
Хвена буба ада даим кевера!..

(Сталинграддин дяведа автордин чехи
стха - имид хва Желила иштиракна, анай ам
минайрин 14 хер алаз, инвалид яз хтана).

Нубатдин хирер и шинелдал чи игит рух-
вайри Смоленск, Витебск, Варшава азад
хъийидайла, Кенигсберг (гилан Калинин-
град) къачудайла, Балтикадин ятарин пата-
рив хъана. Тварар кунвай шегьерар азад
ийидай женгера автордин хайи буба Абдула-
зизани иштиракна. Адахъ "Кавказ оборона
авунай" медалдихъ галаз а женгера къалу-
рай къегъалвилерай гайи цудалай виниз ме-
далар авай. Гъавилляй поэмадин царар кун-
дарма хъиз ваь, гъакъикъат яз арадал атан-
вайбуру я.

Махуниз ухшар, амма гъакъикъатда хъайи
кардикай бубадин суьгьбет (поэмада - Шинел-
дин) Польша немсерикай азаддайла, Варша-
вадин патав, йифен разведкада, куьгьне сура-
ра жагъай къерех аялдихъ галаз алакълу я.

Яхун тир чин,
Вилера кичл къугъезвай.
Сурарихъай ваь,
Инсанрихъай кичлезвай.
Къецил кве гъил,
Чинив ада чуьгъазвай,
Къецил квачер
Са куьхъ ятла къекъевезвай.
Акъазвай:
Ам тек я йифен пердеда...

"Къузгъун я ам, ачух хъия явшандиз",
лугъудайбуруни хъанатлани, бубади жаваб
гузва:

"Ваь, къузгъун туш.
Велед я ам инсандин.
Инсанвилин рекъел гъамни хкведа!.."

Бубади ам хвена вичин шинелда,
Тварни гана - хва лагъана полкунин...

Эхъ, шинелдикай гъакъикъатдани женги-
нин Игит хъана.

Амма вучда? Йисар гзаф (гила 76 йис)
алатайла, а йикъар рикелай алудиз алахъ-
навай, чеб хвейибуруз чапхунчир лугъузвай
абдалар ("къузгъунар") гзаф жезва.

Бубадин шинелдин виридалайни чехи
Игитвал фашистрин Германиядин килин муг-
меркез Берлин къачунихъ галаз алакълу я.

Поэмадин и паюна авторди гъакъикъатда
хъайи кардикай суьгьбетнава. Гъалибвалин
юкъуз - 9 -Майдиз Берлинда, Рейхстагдин цла-
рин патав кве лезги - кве хуьруьни - вили-
кан кве лежбер санал галтна. Жалилов Аб-
дулазизни Салигов Ярали. Къеведни Мигра-
гъай фронтдиз фейибуру. Дяведилай гуьгъу-
низ абуру яргъалди хуьре яшамаш хъхъана,
аялриз чпин къисметдикай суьгьбетардай. А
вакъиа, махуна жедайди хъиз, вилик къевезва:

Яралиди:
- Абдул! - лугъуз эвериз,
Абдулани,
- Ярали!!! - эзбериз,
Сятер фенай.
Фенай цавуз салютар!
Кве лезгиди
Рейхстагдин патав
Пайнай чпин дустариз планрусар...

Абдулни Ярали - гъакъикъи кве къегъал
тирди хъиз, авторди Рейхстагдин патав галт
хъувунвай, Кеферпатан Кавказда санал женг
чуьгур Петро, Ваню, Барджи, Акоп, Алеша хътин
къегъалрин тварарни кунва. Чехи Гъалиб-
вал чи вири советрин халкъарин Игитвал тир-
ди умумиламишнава. Суьгьбет давамарнава:

Гъалибчирар -
Вири санлай - урусар -
Советрин халкъ,
Хвейи Чилин намусар!..

Шинель и
Шагьид я гъа туйдинни.
Адахъ гала
Гъа бубайрин суйдин ни!..

Ихътин акъалтларуни вич вичелай суал
арадал гъизва: и шинель чехи ирс, ядигар
яз гъикл хуьдач? Адалай багъа затл, багъа
мугъман тавханадиз жагъидани?
Жаваб гъа суалдик вичик ква:

Ам гъикл хуьдач,
Алай икъван бияхар!
Ийизвайди
Даим чи руьгъ уяхар!..

"Бияхар" гаф шаирди бедендал жедай
"хирер - ямахар" манада ишлемашнава.

Чун раханвай эсердин гъакъиндай гъеле
чи критикада гафни лагъанвач. Амма къей-
дун лазим я: бубайрин игитвилер раижзавай
жанлу эсерар гзаф кит хъанва.

Поэма келайдалай къулухъ адакай вере-
вирдер авунни, аялри чпин фикирар кхъинни,
дявейра телеф хъайибуруз хкажнавай обе-
лискрал къаюмвал тухунни, женгерин музей-
риз сиягъатар авунни герек жезва. Эсердин
бинедаллаз сегънеяр къалурайтлани, пис туш.
Гъа шартлара ватандашвилин гъиссерални
чан къведа... Ихътин эсерри жегъил-жаванар
ватанпересвилин руьгъдаллаз тербиялами-
шуниз къуллугъда.

Лезги чилин багъа къаш

Абидин КАМИЛОВ

Алибег Фатахован
экуь къаматдиз бахшзава

Цуьтхвей гъед хъиз вун уьмуьрдай
акъатна,
Чулав телди Шалбуз дагълар
къарсурнай.
Зи халкъ патал вуна чуьгур
зегъметрай,
Лагъ, къисметди ваз ажал гъикл
гъазурнай?!

Чи халкъ патал шаксуз я, чаз
урусрин
Гъам Пушкинни Маяковский
хъанай вун.
Къадир чидай лезги
эдеб-намусдин,
Экуь гъетрен нур къилеллаз
ханай вун.

Пехилвилер, фитнед селлер
къулухъ таз,
Михъи Ричал вацл хъиз, физвай
виликди,
Ни бейхабар къулухъай рум
ганай ваз?
Ни вегъенай, де лагъ, кварквацл
къвачик ви?

Къанни вад йисан яшда аваз,
жаван яз,
Вун мензилдиз фенай садни
физ тахъай.
Чун, невейр, ама даим буржлу яз,
Вун "туьхвейла" гъич ви сурни
хуьз тахъай.

"Къейила" гаф зи мецъай гъич
акъатдач,
Чун патал вун туьхуьн тийир
са рагъ я.
И гафар за тикрарналди
гъалатдач,
Алибег, вун мидаим я, вун сагъ я!

Барзадин чуьл, на яд хъвайи
Ричал вацл,
Гъа вилик хъиз, вун вилив хуьз,
амазма.
Алибег, вун авачтлани(и) чи арада,
Ви руьгъ сагъ я ви ширра, авазра...

Агъ, Алибег - лезги чилин
багъа къаш,
Куьз ви нурар, лагъ, икъван фад
туьхвенай?
Игитвиллиз гъич манивал
жедач яш,
Лезги халкъдин тарихда твар
къхъенвай,

Вун, женгчи яз, амуькъда чи риклера,
Вун чешне яз, чна ви кар давамда.
Цуьквер цада вун къекъевей гъар
рекъера,
Гъикъван вун чаз бес жезвач и
макъамда?!

Хайи хуьруьн сурада, ви твар алаз,
Сур ава ваз ви гъурметдай,
лишан яз,
Квез герек я лишандин сур
инсандиз,
Вич элкъвенвай игитвилин
лишандиз?!
1990-йис

Уьмуьрда, тарихда ахтин шаирар, гьикаятчяр гьалтда хьи, кьелдайбуруз са ктабдални, гьатта са эсердални машгур хьайи. **САИД ГЪУЬСЕЙНОВ** заз гьахтин бажарагьрин жергедай хьиз я. Чи шииратдиз ам ала-тай XX асирдин 70-йисара атанатлани, сифте ктаб 2016-йисуз чапдай акьудна. Вичинни 80 йис тамам хьанвай.

“Сризва фикир зи бейнидин...”

Саид Гъуьсейнован - 85 йис

Гила чна автордиз 85 йис тамам хьун му-баракзава. Ам ажайиб кьисметдин ва гьахь-тин бажарагьдинни иесийрикай сад я. Сад лагьайди, ам рутулви я, вичи лезги члалал кхьизва. Кхьинриз, шиирин цларариз гьахь-айла, гьар са кас, рутулвидиз ихьтин михьи, рангаралди, гьиссералди девлетлу лезги члал гьикл чир хьана лугьуз, гьейран жеда! Де куьне яб це:

*Нурар гудай вири затлар
Квез алмасдин
Саф клусар хьиз аквамир.
Къашар гьилляй авуддай
Рушар вири
Квез сусар хьиз аквамир...*

Мад са шиирдиз яб гун:

*Зи дуьнья за ваз гуда, руш,
Ана даим
Ваз бахт патал женг жеда.
Муьгьуббатдин рехъ кьадай,
Футфа жедач, фенд жедач.
Хуьда гьилел, хуьда вилел,*

*Адан кьене, адан винел,
Анжах са ви шикл жеда,
Вун - зи ханум,
Зун ваз муьтлюьгъ векил жеда...*

Мад за маса мисалар гьизвач. Саид Гъуьсейнован члалан сеслувал, гуьзелвал, ритмай-ринни рифмайрин цлалцлалвал, тамамвал гьихьтинди ятла, гьа и тимил цларарайни чир жезва. Шаирдин члал, тлебиатдин члехи кьуватдиз, селдин гьайбатдиз элкьвена, авахь-зава кьелзавайдан руьгьдиз, риклиз, бейнидиз...

Твар-ван авай лезги шаир Ибрагьим Гъуьсейнова гьеле 1970-йисуз Даггизда чап-навай “Чешме” твар алай ктабда Саид Гъуьсейнован гьакьиндай лагьанва: “Ам, гьвечи михьи клам хьиз, рагара акьаз, гадар жез, ракьинал нур гуз, муркларик кьал ийиз, ус-тадвиллин майданрихъ рекье гьатзава...”

И гафар - тешпигьри Саид Гъуьсейно-ван шииратдин алемдин сирер генани дерин-дай ва гзаф терефрихъай лишанламишзава. Шаирдин яратмишуьриз чи твар-ван авай гзаф авторри - Алирза Саидова, Межид Гьа-

жиева, Байрам Салимова, Буба Гьажикьули-ева, масабурни итиж ийизвай ва хьсан ре-кьерни кьалуриз хьайидал шак алач.

Кьисметди Саид Гъуьсейнов, вичи риклеп хкизвайвал, Дагъустандивай яргьариз акьуд-на. Виринра ада вич лезги шаир тирди субут-завай, амма шиирар чапдай акьудиз тади кьачузвачир. “Перестройкадин” кьаришмаяр кьарагьайла, самбар яшариз акьатнавай шаир хайи дагьлариз хтана, чи газетдин ре-дакциядизни мугьман хьана. Гьа члавуз адан хейлин цийи шиирарни, гуьгьунал алаз “Я уьмуьр!...” твар алай шиирин ктабни чапдай акьатна. Шаир Россиядин Федерациядин пи-сателрин Союздизни кьабулна. (2016-йис).

Алай вахтунда ам вичин хайи хуьре - Ру-тул райондин Кичерин хуьре яшамиш жезва, чахъ галазни сих алакьа хуьзва. Яшлу ша-ирдиз чна агакьнавай дережяр риклин сид-кьидай мубаракзава. Агьадихъ адан цийи шииррикай гузва.

Мердали ЖАЛИЛОВ

Саид ГЪУЬСЕЙНОВ

Карагзама вилерикай...

Къарсатмишна ясди, агьди Белиж патахъ вири яхдиз, Акахьна хва, буба, мирес, хтулар, Вири физвай, Физвай гуьзел Рутулай. Ягьиз кьулухъ вил кьуьнелай, (Гуя секин тир винелай), Вуч аватла аквазвачир риклера, Амма виле хьел аваз, Физвай вири, вири физвай... (Чи вилени шел авай).

Дяведин вахт, Четин дар вахт кьисметдин, Вуч завал тир атанвай чил миллетдал. Аскерар тир, гвачир ружа, Сад жаван, сад саки кьужа, Чехи кьисас, Чехи буржар Хивевайбур, Регьвез сас, Ватандин твар сивевайбур, Ажугьдин гел вилевайбур, Вири вилик, кьилевайбур, Кьулухъ садни галачир... Садал - шалам, садал - шатал, Чекме, калуш алачир, Мад ва мад кьвал галай патахъ, Вуч ятлани фейиди хьиз рикелелай, Вил ягьизвай кьуьнелай. Свас, веледар, дидеяр Авачирбур, авайбур, Уьмуьрдихъ вил галайбур, Ксар тушир кьагьриманар, Душман тергун - эрзиманар Риклевайбур, Хьуьлуьдани Кичевайбур, Ихрекани Ичлевайбур, Туна туьрез, туна ятах, Вири физвай гьа са патахъ. Сад яз кьатлун залан кьатлун. Физвай вири, вири физвай, Кьерех кьуна Кьулан вацлун. Кьайи, рагьул лепеярни, Акьаз кьадим рагара, Каф алахьиз, туьнт Самурни Гьакьзамачир рагарин Гуьтлюь хьанвай раклара. Кицлерини, кьалабулух акатна, Ав язавай ракарарай. Вири физвай... Хьел хьиз физвай кьисасдин, Сел хьиз физвай алмасдин, Хьел хьиз фикир гьар касдин, Физвай юргъ хьиз дирибаш, Гьич авачир явашди! Рутул патай Хуруз физвай савашдин...

Акуна заз

Дяведин дад авуна за Са версинин яргьалай. Зарб гьужумиз, Йикъ кужумиз, Физвайбур заз акуна. Тур акьудна кьакьарай, Гуьлледин цай, мейитрин клунт! Акуна заз са версинин муькувай. Акуна заз и йикъ-шуван, Дяведин лап юкьвавай, Мусибатди дабандиз кьван Авудзавай рикл жуван. Мез акьажна куьрсарнавай Дишегьлияр, итимар, Хараплярни, етимар, Цай кьур хуьрер, Накьвар, хирер Муькувай чаз акуна. Тарихрай ваь, вилелди, Туплар кяна гьилелди...

Са вахтунда Рейхдин дамах, Ахпа ... алчах, Негъ есирар акуна, Аламачир кьилел бармак... Заз абурун ит несилар акуна Кьисабдихъай катзавайбур, Гьатзавайбур гьалкьада Акуна заз. Куьн, акурбур, Зи гьавурда акьада. Хьуьруьнкай пай атанвай аялвал, Аялар, бахт вуч затл ятла тийижир, Акуна заз зун аял тир йисара. Ясдин рекьер акуна заз Ясда авай сусарал.

Кье пачагьри - такурбуру, Дегишариз тарихар, Хаинрикай игитариз, Игитарик кутаз залан синихар, Рикл ийизва дарих чи. Я пачагьар! Гьил хклуьмир, Авайвал тур тарих чил!...

Лагьана заз

мугьманди

Сифте сефер атайла зи макандиз, Лагьана заз дагьлар такур мугьманди: - “Тажуб я зун дагьлара куь кралар: Рагарикай - фирягъ гурар... Ахпа yine, yine кьилел рагарин Ала кьвалер, даим ачух ракарар. Гьикл кьвач хуьда, чарх я гьар клар гурарин, Фидайла зун, Гуя кьадам физвайди я сурарихъ. Чларар - цаз-цаз, кичела, Кьати зурзун - кьвачера...

Гугрумдин ван вацлун, цавун хвахварин... Гьикл фида куьн, аламатар, ахварал,

Я вилаят кьуччагьрин! Бажагьат ина рехъ ава Жуьртсуьриз, кьачагьриз”. Жаваб ганач дериндай, Жаваб гана са уьтери секиндай: - Чун инай я. Дагьлари чун, Чна дагьлар гьейранда! Кагьул я чаз аранда. Лекьериз хьиз, дуьзенра рикл дарих я.

Дагьлар - чи руьгъ, Чи кьвал, чи ирс, тарих я.

Алатзавай зулни зи, Йисар гзаф пара я. Яваш-яваш Рекьизва кье кьулни зи, Секин хьанва Хьуьрер, кьуьлер, гьараяр. Алатзава эхиримжи Пешерни зи таралай, Гуж гуз зулун аязди. Бес я ман... Уьмуьрдивай кьачурди за аваздив...

Гатфар

Звар атана цел булахра, кламара... Ивиди гуж гуз, даклунва даматар. Дагьваз чилни, тлур хьиз тарцин, Ачух жезва нефесни чин накьвадин. Дерекьунва вацлун ванци, Са патахъай гуьгьуьл, гьевес марфади

Чагъ ийизва гатфарин. Хам айгьурри, кьугьваз, ягьиз чамарар, Зарафатдай хварар кьазва кьамалай. Цавай кьуна фири алай гарданар, Таптагьзава цуьквер алай майданар.

Набататни, гьашаратни Кьалхмиш жезва кьвачерал. Кьадагьяяр алай гуьзел ичерал, Темягьвализ, вилер физва Адаман, Батмиш жезва вири алем гатфара, Шаирри худ ганва туьнт гафариз...

“Кьепинамаз гапур ваь, Кфил яхъ гьиле...” Д.АБДУЛЛАЕВ.

Тар ядайла, гапурдин Твар рикелелай алудмир, Гапур гьиле гьатайла, Тар фикирдай акьудмир. Тар гьиле хьуй, Гапур хьурай кьакьара, Ажугъ, хьел ваь, Хвеш акурай накьварай.

Апрель

Живер катиз, хкаж жезва Дагьларин лап куьквариз... Архайин ер-мукариз Фагьумзава кьушари... Кьадагьяйриз килиг тийиз, Тлалабдайвал яшари, Пек-парталар дегишзава рушари. Члугваз сада-садахъ риклер, Кьве-кьвед хьанва кьветер, нуьклер. Кьалмиш хьанва вири уьмуьр Чилел, гуьуле, цавани. Тварцяй маса твар экьечидай йикьар мад

Вилятра авани? Чийер физва цуькверал, Чепелуькар - экверал...

Амма зи рикл куьз дарих я, Зулун лап гьа эхирда хьиз? Звар аламахъ кьадамрал, Мичи йифен жигьирда хьиз. Цлаярикай руьхъ жезватла кьула зи, Хкадарна ялав кьати аязди? Яраб агьур жезватла пар клула зи, Яраб ачух хьанватла рехъ Эхиратдин гьарариз? Са-сад физва чларар агьур кьилелай,

Зулун таран пешер хьиз. Физва фикир зи бейнидин патай-патаз, Тар атлузвай мишер хьиз.

Верхи тар

Хкведайла сефердай, Са лацу верх кефердин, Цийи свас хьиз, кьеме кьуна, Хкана за Ватандиз, Гуя гьарнихъ чклизвай нур, Чагъ пешерин ва тандин... Хвеш гьатнавай гьа береди, Зи рикле хьиз, Багьда, хуьре, дереди. Амма бирдан, амма бирдан, Кьил хура тваз, куьрсна гардан, Хилер, пешер элкьуьрнавай кефердихъ...

Вуч хьана вахъ? Вуч хьана вахъ, Накь фарашди, члагьиди? Зи кьайгьуяр, хиялар Хьана вири гьавайди Гьикл кьада бахт, ваз Аплагьди тагайди?..

Накьвадикай

фикирар

Хуьруьн кьиммет чир жедач, Чир тахьайтла гуьурмет жуван накьвадин. Хиве еке гунагъ жеда, Уьмуьрда ваз панагъ жедач,

Накьвад кьиммет тийижирди Кьуртла жуваз муькьвади...

Накьвадал клур илисмир, Адакай ваз кьван жеда. Адакай пис силсмир, Жанлу я ам, ван жеда...

Цан цадайла, кьеневай накьв шаламдин Гарув гуьмир, чилив вахце юмшагьдиз. Кутамир на ви накьвадик гьарамди, Ухшар я ам Сад Аплагьдин ужагьдиз.

Гуьулуьз фена, фена зун гьа цавузни Чил бес тушиз, темягъ аваз, Кьакьанвилехъ, дериндихъ. Багьри чил зи, багьиша, са члавузни Жагьанач заз анрай валай ширинди.

Нефс я ман зи, фикир фена гурбатдихъ, Кьекьуьн хьана тавханайра, Члагурнавай кьизилприв. Пис туш анра, гурбат я, са бубат я. Амма Ватан, валай чими Чка авач яргьа, серин мензилпра...

Чарадан чил акваз, шаксуз, гуьзел яз, Якьин, дадна абурунни магьледин. Садакайни далда хьанач, цигел яз, Ухшар авай кьве сятдин сегьнедиз, Виридалай гуьзел я кьван жуванди, Клантла цийи, клантла хьурай куьгьнеди!..

Ксана зун кьумарал, Гатана за кьумарар. Дустар - яргьа, лугьуз хьанач, “Бес ая ви амалар!”

Фу-яд такур югьни хьана, Ахвар тавур йиферни, Риклин кьене цлугьни хьана, Лап няс хьана сеферни.

Вахтар хьана, гьар са йикьа Дегиш ийиз юлдашар, Сад хушвилини юкьни-юкьва, Саймиш тийиз бузбашар.

Шагьидвала, Аплагъ, вуна: Вири гьиссна, дадна за. Жуван кьайгьу кьулухъ туна, Зал гьалтайбур шадна за.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Адак еке умудар кутунва

Москвада кардик квай лезгийрин федеральный милли меденитдин автономиядин (ФЛНКА) исполкомдин председатель **Асрет Робертович ИБИЛКЪАСУМОВ** халкъдин милли месэлайрик, жегъилрихъ галаз алакьалу проектрик кыл кутазвай ватанэгълийри кай сад я. Исятда вич алай къуллугъди адаз ихтин краа мадни гегенш камар къачудай, хъсан нетижар хкатдай кваллахар гъиле къадай мумкинвал гузва.

1994-йисан 19-декабрдиз Мегъарамдхурун райондин Тагърихур-Къазмайрал дидедиз хъайи Асрет Ибилкъасумова хайи хурун мектеб кутягъидалай къуллукъ дерин чирвилер къачунин макъсад вилик эцигна. И гъевесдин лепеди ам меркездиз акъудна - 2012-2016-йисара ада Москвада кардик квай чиликай менфят къачунин краа къайдада тунин рекъяй гъукуматдин университетдин (Государственный университет по землеустройству) "Землеустройство и кадастры" факультетда "Управление недвижимостью" пешедай клелна. 2014-2017-йисара ада и вуздин военный кафедрадани (инженерилин къушунар) очнидаказ чирвилер къачуна. Ина ада 2014-2018-йисара чирвин образовани авайбуру чпин чирвилер артухардай махсус факультетда юриспруденциядин хиляйни заочнидаказ клел хъувуна. 2018-йисуз ада вузда "Землеустройство и кадастры" факультетда эвелдай чирвилер къачур пешедай магистратурани акалтарна.

Ам гъеле аялзамаз чирвилер къачуниз майилвал ийиз вердиш хъана. Жемиятдин кваллахривни ам студент береда эгечна. Вичи чирвилер къачур университетда кардик хъайи вири халкъарин дустилин клубдин председателвал авуна. Гурарин кларарай яваш-яваш виниз хъаж жедай тегъерда чанда жегът авай жегъил пешекар жемиятдин краариз мадни мукъва хъана; са шумуд йисуз ада РКНК-да (Российский конгресс народов Кавказа) килин образованидин идарайрихъ галаз алакьалувилелди кваллахунин хилен, гуъгъунлай гъа и тешкилатда жегъилрин краарин рекъяй проектрин комитетдин координатор яз зегъмет чугуна.

Жегъилрин краарин рекъяй къазанмишай агалкъунрай, халкъарин арада ислягъвални баришугъвал мягъкемаруник пай кутунай, гъукуматдин идарайрихъ галаз бегъерлувилелди кваллахунай Асрет Робертвичав Москвадин Гъукуматдин, меркездин милли сиясатдин ва регионин арада авай алакьайрин департаментдин, меркездин миллетрин кваллин патай чухсагулдин чарар агакъна. Жегъилрин краарин рекъяй федеральный агентстводин конкурсда гъалиб хъунни жегъил ватанэгъилидин еке агалкъунри кай я.

Жегъил пешекар ятлани, Асретахъ хейлин идарайра кваллахунин нетижада хъсан тежриба хъанва. 2015-йисуз Москвада гъукуматдин эменни идара авунын федеральный агентствода са шумуд вацра тежриба кватна. 2016-2017-йисара ада "Московский городской университет управления" образованидин идарада проектрин рекъяй пешекарвиле кваллахна. Гуъгъунлай РКНК-да кваллахдайлани, ада жуьреба-жуьре проектар арадал гъана, абур умурдиз кечирмишна, форумра иштиракна. 2018-2019-йисара Москвада авай "ЭВАНС" ООО-да коммерциядин юзуриз тежедай мал-мулкдиз талукъ департаментдин меслятчивилин къуллукъ килиз акъудна.

Мукуф авай, кар къетлуни рекъер жагъуриз алакьдай пешекарар гъар са тешкилатдиз, идарадиз герек я. 2019-йисалай Асрета ФЛНКА-да зегъмет чугуваз. Ина ада сифтедай жегъилриз талукъ кваллахар вилик тухунин, гуъзчи-вилик кутунин везифаяр килиз акъудна. Са куруу муддатда тешкилатчивилин пешекарвиле ериар къалура ватанэгъилидин хиве ФЛНКА-дин киле авайбуру 2020-йисан январилай мадни еке ва жавабдар везифаяр туна - ам милли меденитдин тешкилатдин исполкомдин председателвиле тайнара.

Алатай йисара ада Кавказдин халкъарин меденитдин гъар йисан фестивалда, "Стха халкъарин союз" лишандик кваз киле феи военный ва спортдин къугъунра, милли туннар машгъурунин серенжема, экономикадин, сиясатдин, динрин, меденитдин рекъерай киле феи "элкъвей столрин" хейлин мярекатра иштиракна.

2020-йисан 7-ноябрдилай 15-декабрдалди ФЛНКА-ди онлайн къайдада Кавказдин республикайрин халкъарин арада киле тухвай "Гъалибвиле чал" гегенш конкурсни А.Ибилкъасумован гуъзчи-вилик кваз киле фена. Ана Дагъустандай, Чечнядай, Адыгеядай, Кабардино-Балкариядай, Кеферпатан Осетия-Аланиядай, Черкесиядай, гъакни Москвадай хейлин чаларин векилри иштиракна. Тафаватлу хъайи 55 касдиз ФЛНКА-ди дипломар, къиметлу савкъатар, рикел аламукъдай ядигарар гана. Лезгийрин милли тешкилатди Сив хуьнин суварин сергъятра аваз Къиблепатан Дагъустанда киле тухвай мергъаматлувиле серенжемарни Асретан регъбервилик кваз килиз акъудна.

Асрет Ибилкъасумов алай аямдин истемешунриз жаваб гузвай, вилик макъсадар эцигиз ва абур килизни акъудиз алакьзавай, жемиятдин кваллахрин гъавурда авай, санал акъвазнавачир жегъил я. Ингилис чални чизва. Азад вахта ада ктабар келуниз, спортдиз серфзава.

Чаз Асрет Ибилкъасумовахъ халкъ паталди тир жавабдар кваллахра мадни еке агалкъунар хъана кланзава.

Къез чидани?

Северикай итижлу делилар

Винел патан акунриз, умурь киле тухузвай тегъердиз килигна, север маса гъайванрилай тафаватлу я. Абурухъ галаз алакьалу бязи делилар неинки аялриз, гъакл чехибурузни итижлу жеда.

- Север тахминан 5-6 миллион йис идалай вилик пайда хъана.
- Северин "багърия" сиклер, кичер ва жанавурар яз гъисабзава.
- Виридалайни екебур полярный север я. Абурун заланвал 500 килограммдив агакъзава.
- Северин хамунал алай чларар кве къатуникай ибарат я.
- Тамара яшамиз жезвай северилай тарариз акъахиз алакьзава.
- Полярный северин жуьреди анжах як неда, амайбуру - гъар са зат (век, емишар як...).
- Лацу северен хам чулав рангунинди я.
- Виридалайни гъевчи север Малайзиядин-бур я.

- Алай вахтунда Чилел яшамиз жезвай северин 8 жуьре малум я.
- Къадим Русда север пак гъайванар яз гъисабзавай.
- Тропикрин ва кеферпатан лацу север чилада жезвач.
- Мукъубурулай тафаватлу яз, лацу северин тапасар хейлин гъаркъуь я.
- Ииртижи гъайванрикай анжах севера веке незва. И кар себеб яз абурухъ кве жуьредин сарар ава: сад-бур як тун патал я, мукъубур - веке.
- Тебиатда север юкван гъисабдалди 30 йисуз яшамиз жезва.
- 2008-йисуз Канадада севере гъужумай инсандал чан аламукъна. Инсанди къейидан къасар авуниқди сев къулукъ элкьун хъувуна.
- Чилел алай къван северин пудай кве пай Кеферпатан Америкада яшамиз жезва.
- Полярный северен хуквада 68 килограмм як гъакъда.

Уьлкведа ва дубньяда

Къанун къабулна

Къевед лагъай сеферда веревирд хъувурдалай къулукъ Госдумади россиявийри чпин квалер (майшатар) газдин турбайрихъ гъавая галкьуруниз талукъ законопроектдик кухтур дегишвилер къабулна. И теклиф алай йисан 21-апрелдиз РФ-дин Президент В.Путина Федеральный Собранидиз ракъурай Чарче малумарнай.

"ТАСС" чешмеди тестикарзавайвал, цийи къанунди агъалирин чилин участокрал къван газдин турбаяр пулсуздаказ тухудай мумкинвал гузва.

Умуд кутаз тежедай амадаг

Россиядин къецепатан краарин министр С.Лаврова Евросоюз умуд кутаз тежедай амадаг я лагъана. Дипломатдин гафар "ТАСС" чешмеди раижнава.

Министрди къейд авурвал, европавийри, гъакъи гуниз талукъ (платеж) вири халкъарин SWIFT системадикай Россия хкудда лугъуз, гъеягъар къазва. С.Лаврован гафаралди, Москвадиз чпин патай ихтин рафтарвилер къалурзавай Европадин гъукумдарар умуд кутаз тежедайбур я.

Идалай вилик Россиядин МИД-дин экономикадиз талукъ департаментдин кыл Д.Биричевскийди уьлкведа SWIFT эвездай цийи система кардик кутазвайдакай хабар гана. Ада тестикарвайвал, Россия SWIFT системадикай хкудунин рахунар гъелелиг киле физвач, амма и кардиз виликамаз гъазур хъун важиблу яз гъисабзава.

Къейд ийин, SWIFT информация агакъардай, банкарай банкарин пулар ракъурдай вири халкъарин система я. Алай вахтунда аник жуьреба-жуьре уьлквейрин 11 агъзурдалайни гъаф чехи тешкилатар ква. Россияни адакай гегеншдиз менфят къачузвай уьлквейрикай сад я.

Дустагъдай экъечдай

ашкъи авач

Индиядин Уттар-Прадеш штатдин клуьд дустагъханада ацукъарнавай 20-далайни гъаф тахсиркарриз, муддат куьтыгъ тахъанмаз, шартлуналди азадвал гайила, абуруз дустагърай экъечлиг клан хъанач. Идакай "India Today" чешмеди хабар гузва.

Абурун гафаралди, уьлкведа тугъвалди агъавалзавай макъамда сагъламлилин хатасузвал патал дустагъда амукуьн хъсан я. Ина абур дарманралди таъминарзава, вахт-вахтунда медкъуллукъчийри сагъламли ахтармишзава...

Индияда коронавирсдик 329 агъзурдалайни гъаф инсанар къена. Тугъвалдин муддатда виридалайни гъаф США-да инсанар телеф хъана - 600 агъзурдав агакъзава.

Коронавирус акатнавайбурун къадар виридалайни гъаф США-да ава. Адан гуъгъунал Индия, Бразилия, Франция, Туркия, Россия, Великобритания, Италия, Аргентина, Германия, Испания ала.

Зарарлу серенжемар

Минскдиз акси санкция кардик кутуналди, ЕС-ди "вичин квалчиз гъулле гун" лизим жезвач, амма Рунаг тешкилатдин самолетдик галаз алакьалу агъвалатдин патяхъай Белоруссиядин гъукумдарриз жаваб гун чарасуз я. "Новости" РИА-диз ихтин фикир экономикадин ва энергетикадин рекъяй Германиядин бундестагдин (федеральное собрание) кыл К.Эрнста малумарна. Адан фикирдалди, уьлквейри сада мукъудаз талукъ яз кардик кутазвай санкцияри кве терефдизни зарар гузва.

"Россиядиз малумарнавай санкцияр къуватдай вегинын патяхъай зун эхиримжи са шумуд йисуз хъанана. А санкцияри чаз са менфятни ганач. Абуру гъам Германиядин, гъамни Россиядин экономикадиз, идалайни гъейри, гележегда алакьалувилелди кваллахунин серенжемариз манийвал гузва. Амма Белоруссиядин гъукумдарри чеб тухузвай гъал рази тежедайди я... Ихтин вахтунда Европади вуч авун лизим ятла, гъадакай фикирна кланзава. Гъа са вахтунда "жуван квалчиз гъулле" гун тийидайвал хъана кланда", - лагъана Германиядин векилди.

Алакъаяр чурдач

Евросоюздин мураддизни килиг тавуна, Сербияди Россиядизни Китайдиз акси санкция кардик кутуниз рехъ гудач. Ихтин зенд уьлкведин президент А.Вучича малумарна, хабар гузва "ТАСС" чешмеди.

"Евросоюздин рекъел алай бязи уьлквейри хъиз, Сербияди Россиядизни Китайдиз галаз авай алакъаяр чурдач. Чна я Россиядиз, я Китайдиз талукъ санкция кардик кутадач", - къетливилелди лагъана Сербиядин регъберди. Ада алава хъувурвал, уьлкведиз Россиядизни Китайдиз галаз лап хъсан алакъаяр ава.

Хийирлу емиш

Америкадин пегъризи Эми Гудсона майвайрикайни емишрикай виридалайни менфятлуьу куьлуь емишар (ягода) я лагъана. Идан гъакъиндай "Лента.ру" сайтда хъенва.

Пешекардин фикирдалди, мукъуь майвайрилайни емишрилай гъейри, куьлуь емишрик витаминар ва маса хийирлу затлар гъаф ква. И кар себеб яз, абуру тунурди иливаруни карни хъсанарзава, яхун жез кланзавайбурузни куьмекзава. Гудсонан фикирдалди, куьлуь емишрикай гъафни-гъаф мунак (черника) хийирлу я - адак виридалайни пара антиоксидантар ква.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 7-июнь

РГВК	
07:00	Время новостей Дагестана. Итоги
08:05	«Здравствуй, мир!» 0+
08:35	Д/с «Русский музей детям» 18 с. 12+
09:05	«Галерея искусств» 0+
09:30	Х/ф «Роковое сходство» 16+
11:10	Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
12:05	«Годекан» 0+
12:30	Время новостей Дагестана
12:50	Дагестанское кино. Х/ф «Так рождается песня» 0+
14:05	«Служа Родине» 12+
14:30, 16:30	Время новостей Дагестана
14:50	«Человек и право»
16:05	Мультфильм 0+
16:55	Д/с «Земля – территория загадок» 61 с.
17:25	Х/ф «Гостя из будущего» 1 с. 0+

18:45	Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30	Время новостей Дагестана
20:00	Время новостей. Махачкала
20:20	«Глянец» 0+
20:55	«Дагестанский календарь» 0+
21:05	Проект «Удивительные горы» 0+
21:25	«По аулам Дагестана» 0+
22:00	«На виду» 12+
22:30	Время новостей Дагестана
23:00	Время новостей. Махачкала
23:20	«Угол зрения» 16+
23:50	Д/с «Севастопольские рассказы» 13 с. 0+
00:30	Время новостей Дагестана
01:00	Время новостей. Махачкала
01:15	Передача на табасаранском языке «Мил» 1

ПЕРВЫЙ

05.00	«Доброе утро». (12+).
09.00	Новости. (16+).
09.25	«Доброе утро». (12+).
09.50	«Жить здорово!» (16+).
10.55	«Модный приговор». (6+).
12.00	Новости. (16+).
12.15	«Время покажет». (16+).
15.00	Новости. (16+).
15.15	«Давай поженимся!» (16+).
16.10	«Мужское/Женское». (16+).
18.00	Вечерние новости.
18.40	«На самом деле». (16+).
19.45	«Пусть говорят». (16+).
21.00	«Время». (16+).
21.30	Т/с «Анатомия сердца». (16+).
22.35	«Док-ток». (16+).
23.35	«Вечерний Ургант». (16+).
00.15	«Поэзер». (16+).
01.15	«Время покажет». (16+).
03.00	Новости. (16+).
03.05	«Время покажет». (16+).
03.40	«Мужское/Женское». (16+).

РОССИЯ 1

09:00	Канал национального вещания «Очар» (на кумыском языке)
14:30, 21:05	Местное время. Вести-Дагестан
17:15	Видеоэпопея МВД РД
17:20	Порт-Петровские Ассамблеи
17:45	Моя малая родина.
18:05	Акценты.
05.00	«Утро России».
09.55	«О самом главном».
11.00, 14.00	«Вести».
11.30	«Судьба человека с Б. Корчевниковым». (12+).
12.40	«60 минут». (12+).
14.00	«Вести».
14.55	Т/с «Рая знает все!»
17.15	«Прямой эфир». (16+).
18.40	«60 минут». (12+).
20.00	«Вести».
21.20	Т/с «По разным берегам». (12+).
23.30	«Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
02.20	Т/с «Тайны следствия».
04.05	Т/с «Женщины на грани».

НТВ

04.50	Т/с «Лесник». (16+).
06.30	«Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00	«Сегодня».
08.25	Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+).
10.00	«Сегодня».
10.25	Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+).
13.00	«Сегодня».
13.25	«Чрезвычайное происшествие».
14.00	«Место встречи».
16.00	«Сегодня».
16.25	«ДНК». (16+).
18.30	Т/с «Пес». (16+).
19.00	«Сегодня».
19.40	Т/с «Пес». (16+).
21.15	Т/с «Горюнов 2». (16+).
23.30	«Сегодня».
23.45	Т/с «Остров обреченных». (16+).
03.20	Т/с «Карпов». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30	«6 кадров». (16+).
06.50	«По делам несовершеннолетних». (16+).
07.55	«Давай разведемся!»
09.00	«Тест на отцовство».
11.10	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.15	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30	Д/ф «Порча». (16+).
14.00	Д/ф «Знахарка».
14.35	Д/ф «Кризисный центр». (16+).
19.00	Т/с «Мой мужчина, моя женщина», 1-3 с. (Украина). (16+).
22.10	Т/с «Женский доктор 3», 13-15 с. (16+).
01.15	Д/ф «Порча». (16+).
01.45	Д/ф «Знахарка».
02.15	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
03.15	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
04.05	«Тест на отцовство».
05.40	«По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00	«Настроение».
08.15	Х/ф «Молодая жена».
10.20	Д/ф «Ирония судьбы Эльдара Рязанова».
11.30	«События».
11.50	Т/с «Отец Браун».
13.40	«Мой герой». (12+).
14.30	«События».
14.50	«Город новостей».
15.10	Т/с «Такая работа 2».
16.50	«Приговор. Георгий Юматов». (16+).
17.50	«События».
18.15	Т/с «Жизнь, по слухам, одна». (12+).
22.00	«События».
22.40	Спецрепортаж. (16+).
23.10	«Знак качества». (16+).
00.00	«События. 25-й час».
00.35	«Петровка, 38». (16+).
00.55	Д/ф «Людмила Гурченко. Брачный марш». (16+).
01.35	«Знак качества». (16+).
02.15	Д/ф «Кто убил Бенито Муссолини?» (12+).
02.55	«Осторожно, мошенники!» (16+).
03.20	Т/с «Такая работа 2».

ЗВЕЗДА

06.10	Д/с «Ракетный щит Родины». Фильм 5. (12+)
07.00	«Сегодня утром».
09.00	Новости дня.
09.25	Д/с «Оружие Победы». (6+).
09.40	Т/с «1943». (12+).
10.00	Военные новости.
10.05	Т/с «1943». (12+).
13.00	Новости дня.
13.15	Т/с «1943». (12+).
14.00	Военные новости.
14.05	Т/с «1943». (12+).
18.00	Новости дня.
18.30	«Специальный репортаж». (12+).
18.50	Д/с «Военные миссии особого назначения». «Вьетнам». (12+).
19.40	«Скрытые угрозы». «Альманах юб». (12+).
20.25	Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.15	Новости дня.
21.25	«Открытый эфир».
23.05	«Между тем». (12+).
23.35	Т/с «Дума о Ковпаке».
03.05	Т/с «Не хлебом единым». (12+).

саласа, 8-июнь

РГВК	
07:00, 08.30, 12.30	Время новостей Дагестана
07:20	Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00	Мультфильм 0+
08:50	Д/с «Земля – территория загадок» 61 с.
09:15	Х/ф «Леди Гамильтон» 12+
11:10	Х/ф «Гостя из будущего» 1 с. 0+
12:50	«Глянец» 0+
13:25	«По аулам Дагестана» 0+
13:55	«Угол зрения» 16+
14:30	Время новостей Дагестана
14:55	«На виду» 12+
15:25	Д/с «Севастопольские рассказы» 13 с. 0+
16:10	Проект «Удивительные горы» 0+
16:30	Время новостей Дагестана
16:55	Д/с «Земля – территория загадок» 62 с.

17:25	Х/ф «Гостя из будущего» 2 с. 0+
18:45	Передача на лакском языке «Арши ва агылу»
19:30, 22.30, 00.30	Время новостей Дагестана
20:00, 23.00, 01.00	Время новостей. Махачкала
20:20	«Подробности» 12+
20:45	Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
21:40	«Молодежный микс»
22:00	«Человек и вера» 12+
22:30	Время новостей Дагестана
23:00	Время новостей. Махачкала
23:20	«Коллса» 12+
23:50	Д/с «Севастопольские рассказы» 14 с. 0+
00:30	Время новостей Дагестана
01:00	Время новостей. Махачкала
01:15	Передача на лакском языке «Арши ва агылу»
01:50	«Подробности» 12+
02:10	«Коллса» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00	«Доброе утро». (12+).
09.00	Новости. (16+).
09.25	«Доброе утро». (12+).
09.50	«Жить здорово!» (16+).
10.55	«Модный приговор». (6+).
12.00	Новости. (16+).
12.15	«Время покажет». (16+).
15.00	Новости. (16+).
15.15	«Давай поженимся!» (16+).
16.10	«Мужское/Женское». (16+).
18.00	Вечерние новости.
18.40	«На самом деле». (16+).
19.45	«Пусть говорят». (16+).
21.00	«Время». (16+).
21.30	Т/с «Анатомия сердца». (16+).
22.35	«Док-ток». (16+).
23.35	«Вечерний Ургант». (16+).
00.15	«Аида Ведищева. Игрная звезда». (12+).
01.15	«Время покажет». (16+).
03.00	Новости. (16+).
03.05	«Время покажет». (16+).
03.35	«Мужское/Женское». (16+).

РОССИЯ 1

09:00	«Маданият» (на аварском языке)
14:30, 21:05	Местное время. Вести-Дагестан
17:15	Видеоэпопея МВД РД
17:20	Все в гости к нам.
17:55	День социального работника.
18.15	Док. фильм
05.00	«Утро России».
09.55	«О самом главном».
11.00, 14.00, 17.00	«Вести».
11.30	«Судьба человека с Б. Корчевниковым». (12+).
12.40	«60 минут». (12+).
14.55	Т/с «Рая знает все!»
17.15	«Прямой эфир». (16+).
18.40	«60 минут». (12+).
20.00	«Вести».
21.20	Т/с «По разным берегам». (12+).
23.30	«Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
02.20	Т/с «Тайны следствия».
04.05	Т/с «Женщины на грани».

НТВ

04.50	Т/с «Лесник». (16+).
06.30	«Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00	«Сегодня».
08.25	Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+).
10.00	«Сегодня».
10.25	Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+).
13.00	«Сегодня».
13.25	«Чрезвычайное происшествие».
14.00	«Место встречи».
16.00	«Сегодня».
16.25	«ДНК». (16+).
18.30	Т/с «Пес». (16+).
19.00	«Сегодня».
19.40	Т/с «Пес». (16+).
21.15	Т/с «Горюнов 2». (16+).
23.30	«Сегодня».
23.45	Т/с «Остров обреченных». (16+).
02.35	Т/с «Карпов». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30	«По делам несовершеннолетних». (16+).
07.55	«Давай разведемся!»
09.05	«Тест на отцовство».
11.15	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.15	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30	Д/ф «Порча». (16+).
14.00	Д/ф «Знахарка». (16+).
14.35	Д/ф «Кризисный центр». (16+).
19.00	Т/с «Мой мужчина, моя женщина», 4-6 с. (16+).
22.10	Т/с «Женский доктор 3», 16-18 с. (16+).
01.15	Д/ф «Порча». (16+).
01.45	Д/ф «Знахарка». (16+).
02.15	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
03.15	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
04.00	«Тест на отцовство».
05.40	«По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00	«Настроение».
08.10	«Доктор И...». (16+).
08.40	Х/ф «Черный принц».
10.40	Д/ф «Легенда вопреки». (12+).
11.30	«События».
11.50	Т/с «Отец Браун».
13.40	«Мой герой». (12+).
14.30	«События».
14.50	«Город новостей».
15.10	Т/с «Такая работа 2».
16.55	«Приговор. Юрий Чурбанов». (16+).
17.50	«События».
18.15	Т/с «Призрак уездного театра». (12+).
22.00	«События».
22.40	«Закон и порядок».
23.10	Д/ф «Звездные алиментажи». (16+).
00.00	«События. 25-й час».
00.35	«Петровка, 38». (16+).
00.55	«Прошание». (16+).
01.35	Д/ф «Олег Даль. Мания совершенства».
02.15	Д/ф «Врач из Освенцима». (16+).
02.55	«Осторожно, мошенники!» (16+).

ЗВЕЗДА

06.10	Д/с «Ракетный щит Родины». Фильм 6. (12+)
07.00	«Сегодня утром».
09.00	Новости дня.
09.25	Т/с «1943». (12+).
10.00	Военные новости.
10.05	Т/с «1943». (12+).
13.00	Новости дня.
13.15	Т/с «1943». (12+).
14.00	Военные новости.
14.05	Т/с «Вчера закончилась война». (16+).
18.00	Новости дня.
18.30	«Специальный репортаж». (12+).
18.50	Д/с «Военные миссии особого назначения». «А. Маршалом».
19.40	«Легенды армии с А. Маршалом».
20.25	«Улика из прошлого».
21.15	Новости дня.
21.25	«Открытый эфир».
23.05	«Между тем». (12+).
23.35	Т/с «Дума о Ковпаке».
02.25	Х/ф «Приказано взять живым». (6+).
03.50	Х/ф «Близнецы».
05.10	Д/ф «Кровавые листья сакуры». (12+).

арбе, 9-июнь

РГВК	
07:00, 08.30, 12.30	Время новостей Дагестана
07:20	Передача на лакском языке «Арши ва агылу» 12+
08:00	Мультфильм 0+
08:50	Д/с «Земля – территория загадок» 62 с. 12+
09:15	Х/ф «Небеса могут подождать» 12+
11:10	Х/ф «Гостя из будущего» 2 с. 0+
12:50	Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:05	«Подробности» 12+
14:3	

жумья, 11-июнь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09:00 "Алшан" (на цахурском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.00 "Давай разведемся!" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.15 Х/ф "Колодец забытых желаний". (12+).

ЗВЕЗДА

09.00 Новости дня.
09.20 Т/с "Щит и меч". (6+).

киш, 12-июнь

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.05 "Россия от края до края". (12+).
06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).

РОССИЯ 1

05.40 Х/ф "Одиночка". (12+)
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

05.00 "ЧП. Расследование".
05.25 Х/ф "Золотой транзит". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
07.30 "Пять ужинов". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

07.20 Х/ф "На Дербасовской хорошая погода, или На Брайтон-Бич опять идут дожди".

ЗВЕЗДА

06.50 Х/ф "Василий Буслав"
08.00 Новости дня.
08.40 "Морской бой". (6+).

гьяд, 13-июнь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.30,06.10 "Россия от края до края". (12+).
06.00,10.00,12.00 Новости

РОССИЯ 1

04.15 Х/ф "Княжна из хрущевки". (12+).
08.00 Местное время. Воскресенье.

НТВ

05.10 Х/ф "Русский характер". (16+).
06.55 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.40 Мелодрама "Вам и не снилось..." (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.30 Х/ф "По семейным обстоятельствам".
09.15 Х/ф "Волшебная лампа Аладдина". (6+).

ЗВЕЗДА

09.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
09.25 "Служу России". (12+)

КУЛЬТУРА 7-13-ИЮНЬ

ИСЛЕН
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 "Пешком..." Москва старообрядческая.

АРБЕ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 "Пешком..." Дорога на Каширу

ХЕМИС

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 "Пешком..." Клин ямской.

ЖУМЬЯ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 "Пешком..." Клин ямской.

КИШ

06.30 "Иван Козловский "Ныне отпущаеши".
07.05 М/ф "Приключения волшебного лобуса, или Проделки ведьмы"

ГЯД

06.30 М/ф "Аленький цветочек", "Дюймовочка".
07.45 Х/ф "Фотографии на стене".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести "Дагестан"
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести "Дагестан"

Программа гъзурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 2020-йисан 44-52, 2021-йисан 1-9, 11-14, 18-21-нумрайра)

Мугъаммад пайгъамбардин
(къуй Аллагъдин патай салават
ва саламар хъурай вичиз)
асгъабрин келимаяр
(Аллагъ рази хъурай челаи)

Абу-Дардаъ асгъабдин (Аллагъ рази
хъурай вичелай) гафар (везер)

5. Садр Абу-Дардаъ асгъабдин (Аллагъ рази хъурай вичелай) са итимди лагъана: "Буна аз Аллагъди вичелди менфят гудай са келима чира". Ада лагъана: "Чирда ваз" къвед, пуд, къуд, вад келимани, ни абуралди амал авуртла, Аллагъди адаз еке суваб, къакъан дережаяр (Женнетда) гуда. (Буна) анжах хушди (гъалалди) къазанмиша, ви къвализ анжах хъсан (диндар, къени) касдивай къез жедайвал ая. Аллагъдивай (январиз) тлалаба, Ада ваз йи къалай-къуз (гъар юкъуз) ризки (паяр) гуда. Пакаман вахт алукайла, буна жув мейитрикай яз гъисаба (яни гъазурвал аку жуван къиникъиз, жуван Эхиратдиз, на лугъуди, и югъ рекъидалди вахъ амай эхиримжи югъ я). Буна ви ягъ-намус Аллагъдиз багъиша (пишкеша), эгер ваз сада себ гайитла, экъуьгунар авуртла ва я вахъ женг (дъеве) члугуртла, буна Аллагъ-Тааладиз (ягъ-намус) багъиша. Эгер буна пис кар (гунагъ) авуртла, Аллагъ-Тааладиз астагъфир ая" (Гъилият-уль-Авлийаъ).

6. Абу-Дардаъ асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Къекай гъар садан нефс, та къуьзуь хъана (вич агаж хъана) адан къеве жинабдин кларабар сад-садал гъалт авуртлани (лап яргъалди), жегъилди яз амукъда, анжах чпин рикер Аллагъди "Адакай кичевал" патал синешнавай бур квачиз. Гъикъван тлмил ава ахътин бур!" (Канз-уль-Уммал).

7. Абу-Дардаъ асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Пуд кар Адам рухвайриз (яни инсанриз) асул (яни къилин) крар я: жуван мусибатрин гъакъиндай шикаятар ийимир, жуван тлалрикай (азаррикай) рахамир (ахъаймир), жуван мецелди жуван тарифармир" (Гъилият-уль-Авлийаъ).

8. Абу-Дардаъ асгъабди лагъана: "Мазлум касдин ва етимдин дуъайрикай (абур уаз акси тир дуъаяр ийидайвал ийимир) мукъаят хъухъ (яргъа хъухъ), дугъриданни, абурун дуъаяр, инсанар ксанвайла, йифен рекъе гъатда (Аллагъдин патав)" (Гъилият-уль-Авлийаъ).

9. Абу-Дардаъ асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) Салман аль-Фарисий асгъабдин (Аллагъ рази хъурай вичелай) кагъаз кхена ва лагъана: "Эй, зи стха! Жуван сагъламвилкай ва мажалдикай, ви

кхилел бендейривай алудиз тежер бала къведалди, менфят къачу (ишлемиша). Мубтала касдин (къилел бала атанвай касдин) дуъадикай (ам къабул жезва) менфят къачу...

Эй, зи стха! Къуй мисклин ви къвал хъурай. Дугъриданни, аз Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) икь лугъудайла, ван атана (мана): "Дугъриданни, мискливар (Аллагъдихъай) киче гъар са касдиз къвал я ва Аллагъди чпиз мискливар къвалер тирбуруз нязиз хтун ва Аллагъ-Тааладин разивилихъ (Женнетдиз) Сиратл мукъвелай саламатдиз элячлун замин (таъмин) ийизва" (Табараний. Сагъизъ).

Эй, зи стха! Етимдиз регъим ва ам жуваз мукъва ая, жува неэвайдакай гъадазни тлун це. Дугъриданни, аз Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) икь лугъудайла, ван атана. Адан патав атана, са итимди вичин рикл векъи хъунин гъакъиндай шикаят авурла, адаз Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана (мана): "Ваз ви рикл хъуьтуьл хъана къанзавани?" Ада лагъана: "Эхъ!". Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) жаваб хгана (мана): "Жував етим мукъва ая ва адан къилелай гъил алтада, жува неэвайдакай гъадазни це, дугъриданни, а карди рикл хъуьтуьларда ва валай ви игътияжар къилиз акъудиз алакъда" (Табараний. Сагъизъ).

Эй, зи стха! Буна вавай шукур ийиз тежедай (дъевлетар) къватимир. Дугъриданни, аз Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лугъудайла, ван атана (мана): "Къияматдин Юкъуз дуьньяда еке девлетрин сагъиб хъайи, вичи мал-девлетдин гъакъиндай Аллагъдиз муьтуьгъвал авур (заатар, садакъаяр гуз Аллагъдин рекъе харж авур кас) гъида. А кас мал-девлетрин вилик жеда ва ам (мал) - адан къулухъ. Сиратл мукъвел ам татаб хъайи гъар сеферда адаз

адан малди лугъуда: "Алад (дуьздиз), дугъриданни, буна вал алай гъахъ (везифа) ада авунва!". Гъакни вичи мал-девлетдин гъакъиндай Аллагъдиз муьтуьгъвал тавур касни гъида. Адан мал-девлет адан къуьнерин виликай жеда. Малди ам татабарда ва икь лугъуда: "Вайгъал я ваз! Буна Аллагъдиз зи гъакъиндай иттлаатлувал авунайтла... Та а кас "вайгъал (бедбахтвал) я аз" лугъуз жедалди, гъа икь давам жеда".

Эй, зи стха! Алдатмиш жемир вун Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) асгъаб хъуналди, дугъриданни, чун Адалай гуьгъуьниз яргъалди яшамеш хъанва ва чна адалай къулухъ вуч (дуьз) авунватла, са Аллагъдиз хъсан чида" (Канз-уль-Уммал).

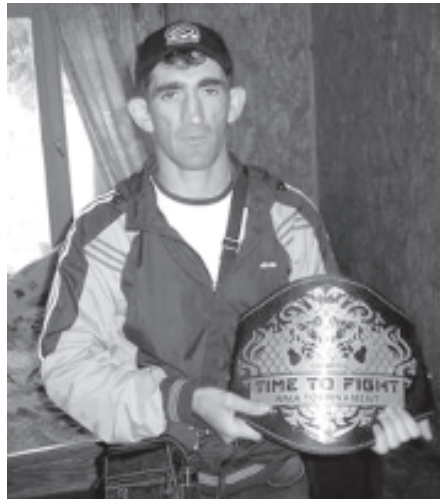
(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

Спорт

Рустаман агалкъунар

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

КЪУХМАЗОВ Рустам Нариманович Дербент шегъерда 1975-йисуз дидедиз хъана. Ам машгъур артистар хъайи Мурадхан ва Шамси Къухмазоврин сихилдай я. Шоколада къелзавай йисарилай ам спортдал машгъул жезвай. Шегъерда юкъван школа акъалтарна, "Юждаг" институтдин физкультурный факультетдиз гъахъна.

Ина къелзавай йисара ада азаддаказ къуршахар къунай Къиблепатан зонадин, Дагъустандин ва Россиядин шегъерра къиле феи чемпионатра ва турнирра иштиракна, къвенкъвечи ва приздин чкаяр къуна. Икь, 1999-йисуз адаз азаддаказ къуршахар къунай спортдин мастер лагъай твар гузва.

Институт акъалтарай жегъил Дербентдин 19-нумрадин школадиз физкультурата тарсар гуз къвалахал акъвазва. Къве йисалай Рустам Нариманович (2004-йисуз) шегъердин 11-нумрадин спортшколада тренервиле къвалахал акъвазва ва спортдин акъажунра вичини иштиракзава. Ада спортдин бягъсерин цийи жуьрейрай чирвилер къачуз башламишзава. Икь, ам аскердин къайдада гъилералди кукунин бягъсерин сирер чириз алахъзава. Азаддаказ къуршахар къаз чизвай, ушу-сандаддин сирерин гъавурда авай ам спортдин и жуьредай бягъсерин турнирдиз виклегъдиз экъечзава. 2003-йисуз ам и жуьредай чемпионвиле тварциз лайихлу жезва. Агалкъунри руьгъ жкажнавай Р.Къухмазоваз 2004-йисуз контактный каратэдай Россиядин Къиблепатан чемпионатда иштиракдай мумкинвал жезва. Инани къегъал хци, женг четиндиз къиле фенатлани, инанмишвилелди къвенкъвечивилин чка къазва. Къазанмишнавай агалкъунрай ам III дандин чулав чулуниз лайихлу жезва.

- За тренервал ийиз гатлунна, - лугъуз ва Р.Къухмазова, - аялрин са десте къватлна. Гъелбетда, къвалах регъятди туш. Аялар вердишарун патал, жувахъ гъикъван агалкъунар аваз хъайитлани, муаллимвиле чирвилер, сабур, абур чпин мурадрикх инанмишардай къуват къанда. Аялрихъ галаз къвалахдайла, и крарин гъавурда зун гъатнава.

2010-йисалай ада вердишвилер гузвай спортсменри турнирра, чемпионатра иштиракзава. Цийи Къаракуьредин С. Керимован тварунихъ галай спорткомплексда къвалахзавай йисара ада жаванриз къайдаяр авачир бягъсерай чирвилер гузвай. Ина къвалахай йисар ада хушдиз рикел хкизва: "Алатай асирдин 90-йисарилай эгечна, къайдаяр авачир бягъсерай акъажунри, вири дуьньядин сергъятра хъиз, Дагъустандани сейли чка къаз эгечна. Эвелдай азаддаказ къуршахар къун гегъенш тиртла, гилан девирдин жегъилри спортдин цийи жуьрейрин акъажунриз еке итиж ийизва. Ина къвалахай вад йисуз азз акуна хъи, бажарагълу, чпин гележегдин камар члехи рингдиз къачуз жедай жегъил пагъливанар ава. Зи гъилик чирвилер къачур хейлин бур - Алискеров Артур, Алискеров Самур, Амир Абасов, Агъарагъимов Саид, Керогълы Къайбов, Мегъамед Къурбанов, Осман Гъажимусаев ва масабур Дагъустандин, Россиядин ва дуьньядин чемпион хъана".

Какахъай текба-тек женгерай Италиядин Тоскана шегъерда хъайи дуьньядин чемпионатда къизгъин гъалара къиле феи бягъсина Алискеров Самура дуьньядин чемпионвиле твар къазанмишна, Саид Агъарагъимов 2-чкадиз лайихлу хъана.

Рустам Къухмазован гъилик къайдаяр авачир бягъсерай вердишвилер къачур 40 спортсмендикай - Россиядин, 25-дакай Дагъустандин, 6-дакай дуьньядин чемпион хъанва. Им, гъелбетда, еке агалкъун я. Эхиримжи къве йисан къвалахдин рекъемар гъин:

2020-йисан февралдиз Москвадин областдин "Одиноцово" спорткомплексда какахъай текба-тек женгерай къиле феи Россиядин чемпионатда адан гъилик чирвилер къачур Гъасан Гъасанов - 1, Фахрудин Ибрафимов - 2 ва Ильяс Умаханов 3-чкайриз лайихлу хъана.

Декабрдиз микс-файтдай (бои без правил) Москвада къиле феи турнирда Керогълы Къайбова 1-чка къуна, гран-придин турнирда иштиракдай путевка къазамешзава. Къейд авун лазим я хъи, К.Къайбов пудра дуьньядин кубокдин сагъиб, Европадин чемпион ва гъар жуьре международный турнирдин гъалибчи ва гъакни панкратиондай международный классдин спортдин мастерни я.

Дагъустандин хкъагъай командадик кваз какахъай текба-тек женгерай турнирда адан тербиячиар тир Рамазан Байрамова (7-8 йис) ва Мугъаммадали Рамазанова (12-13 йис) 1-чкаяр къуна. Алай йисан февралдиз СБИ/Ориенталдай Москвада къиле феи Россиядин чемпионатда Мухтар Рабаданов, Магди Рамазанов ва Чапан Айвазов (гъарма вичин заланвиле дережайрай) пьедесталдин 1-чкайрил хкаж жезва.

Мартдин вацра спортдин микс-файт жуьредай Ульяновск шегъерда къиле феи Россиядин чемпионатда Далгат Маталиев гъалибчи жезва.

Спорт вилик тухуник лайихлу пай кутунай, гъакъисагъ зегъметдай, акъалтзавай несилдиз сагълам уьмуьр тухун къанарунай, ватанпересвиле тербия гунай Рустам Къухмазован зегъмет цлудралди кубокралди, медалралди, гъурметдин грамотайралди, дипломралди ва чухсагулдин чараралди къейднава.

Рустам Нариманович сифте вичи къвалахай Дербент шегъердин 11-нумрадин юкъван школада хтана, алай вахтунда ана физкультурдин муаллим яз къвалахзава. Ам тренервиле къвалахдивайни къерех хъанвач, къилдин касдин спортшколада какахъай текба-тек женгерай чирвилер гуз, 30 аялдикай десте къватлна, зегъмет чулувазва.

Р.Къухмазова вичин тренер хъайи Саидагъмед Кантемироваз ва Омар Османоваз, гъакни алай вахтунда чемпионатри, турнирриз фидайла, вичиз куьмек гузвай Дагъустандин СБИ ММА/ориенталдай Федерациядин президент Бадави Гъасановаз сагърай лугъуззава.

Рустам Къухмазован ихътин агалкъунрал чна дамахзава. Къуй адан гъилик вердишвилер къачузвай жаван спортсменарни вичи куклушрив агакърай!

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилий ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪМАДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзав
Газет алакьадин, информационный технологи-
гирин ва массовый коммуникацирин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъсалаяр редакцияди туькъур хъийизва.
Макъсалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъсалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвилин ва керчек-
вилин патяхъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспекта, 1 "а". Печатдин квал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 15.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6899

И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру келрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала
БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Гъалибчийриз - савкъатар

Агъмед МАГЪМУДОВ

Алатай гъафтедин хемис юкъуз "Лезги газетдин" редакцияда рамазандин вацра газет келзавайбурун арада Ислам диндай кыле тухвай конкурсдин нетихаяр къуниз талуькарнавай мярекат кыле фена. Ана "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова, адан заместитель Куругъли Ферзалиева, диндин алим, конкурсдин жюридин председатель Ямин гъажи Мегъамедова, "Къурушрин сес" газетдин къилин редактор Муса Агъмедова, редакциядиз датана жуьреба-жуьре рекъерай къумекар гузвай амадаг Шагъпаз Асханова ва масабур уштиракна.

Рикел хин, конкурс тухунин къилин макъсад газет келзавайбурухъ диндин рекъай авай чирвилер артухарун, инсанят патал Исламдихъ авай метлеб, къетленвал къалурун, келзавайбурун арадай диндай дерин чирвилер авайбурун алакьунар къейд авун тир.

Мярекатдин иштиракчийрин вилик рахадайла, Мегъамед Ибрагъимова къейд авурвал, диндин конкурс гъар йисуз тухузва.

ХъанайтIа костюмарни...

Фазила АБАСОВА

Мехъерар, мехъерар... Шадвилерив ацанвай мярекат. Гъикъван хъсан тир, нагагъ гъизвай сусан патай тIалабунар авачиртIа...

- Чан стха, - башламишна къавумдин папа, - мад продуктар вири гъанва къван: 2 йисан жунгав, 2 шешел гъуьр, пачка гъери, шешел дуьгуь, шешел шекер, амай куьлубу-шубуьярни: къенфет-менфет... КIамай зат-матI аватIа, лагъ. Чна хкида. Заз чиз, вири гъазур я. Гъяддиз мехъер я. Мехъералди чавай мад тахтайтIани жезва. Яргъал рекъер я.

- Я чан къавумдин паб, - башламишна гила рушан бубади, - продуктар гъиче-е-е. Урусрин мисал чидани ваз? "Парталдиз килигна, къаршиламышда..." Чи патарани гъакI-е-е. Руш къвалаяй акъуддайла, зал алай костюмар акурбуру, свас тухуз атанвайбуру чаз вуч лугъурай? Зал алай костюмар са тIимил алахънава, ранг фенва. Ваз аквазва хьи. ХъанайтIа, - костюмарни...

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди къилин редактордин заместитель Куругъли Ферзалиеваз халу
Зиядхан АГЪАМОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

Конкурсдин нетихаяр къурдалай къулухъ малум хъайвал, 1-чка - Демир Шагъбанова (Сулейман-Стальский район), 2-чка - Мухлуса Гъуьсейновади, 3-чка Ферид Вагъабова (къведни Мегъарамдхуьруьн райондай) къуна. Къилин савкъат - "Xiaomi Redmi Note 10 64 Гб" маркадин смартфон ва 3 агъзур манатдин къадарда авай пулдин пишкеш Демир Шагъбановав вахкана. М.Гъуьсейновани Ф.Вагъабов махсус савкъатриз ва 2,1 агъзур манатдин къадарда авай пулдин пишкешриз лайихлу хъана. Гъалибчийриз гъакIни дипломар, "Пак Къуруьан ва адан манайрин таржума лезги чIалал", "Мугъаммад пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) уьмуьрдин рехъ", "Исламдин эдебар, ахлакъар ва дуьаяр" ктабар ва "Замзам" яд гана.

Мярекатдин эхирдай тешкилатчийри къейд авурвал, къведай йисуз конкурсдин сергъятар авайдалай геьеншарда ва къилин савкъатрик гъаждиз ва я умрадиз фидай путевка кутун фикирдик ква.

- Я чан стха, - гаф атIана адан къавумдин папа, - чи патара акI туш-е-е...
Чина анжах чамранни сусан либасри инсанар чпел желбда. Амайбурул вуч ала-алач - эсиллагъ гъич фикирни гудач. Зи итимдал алай костюмар ваз акуртIа, вал алайбуру выставкадиз ракъурайтIани жеда. Факъирдивай захъ галаз куь къваллиз къевезни хъанач. Къез чизва хьи, руш ж-гъайбуру гададин диде-бубадин хам алажзава. Алатай сеферда куьне куь мукъвабуруз тIалабай 10 парчани 10 перем гъазурнава. Куьн чи патарихъ акъатайла, ваз са клусни регуьу жемир: вал алай парталриз садани фикир гудач. Амма гъа алай костюмар алаз зи итим куь патарихъ акъатайтIа, ваз регуьу хъун мумкин я. Гъавилай вавай ви патай ви къавумдиз са костюмар хъайитIани пишкеш ийиз жедачни мегер?! Ам чна куь къваллиз гъайи къванбурун патав гъуьлуьз авахъай са стIал я.

- АкI ятIа, мад вучда къван, чан къавумдин паб, костюмар заз тагъайтIани жеда...

Подписка - 2021

Подписка
2021-ЙИСАН 2-ПАЙ ПАТАЛ ГАЗЕТ КЪИМЪИ
газетдин сайт: lezgiGazet.ru
+7 989 653 42 35
@lezgiGazet
e-mail: lezgiGazet@yandex.ru
Уьдрек:
Ур-Исмаил
П1171

КЪИДАЙ КЪИМЕТ:
Почтадин отделенийрай:
ругуд вацра - 469, 92 м.
Дагъпечатдин киоскрай:
ругуд вацра - 228 м.
Редакциядай:
ругуд вацра - 162 м.

ГАЗЕТДАЙ
ЛЕЗГИРИН ТАРИХДИЗ, ЧIАЛАЗ

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" - ГЪАР СА КИВАЛИЗ!

МЕДЕНИЯТДИЗ, ДИНДИЗ ТАЛУКЪ
ВА МАСА ХАБАРАР
КIЕЛИЗ ЖЕДА

КУь ФИКИРДИЗ!
Газет къилин патяхъай сулар хъайитIа,
6928-584-16-72
нумрадиз зенг ая.

ИГРАМИ ВАТАНЭГЪЛИЯР! 2021-йисан 2-пай патал куь рикI алай газетар, журналар кхьидай вахт алуькнава. Чна къез хайи чIалал акъатзавай "Лезги газет" кхьиниз эвер гузва. Зур йис патал "Лезги газет" почтадин отделенийрай - **469 манатни 92 кепекдихъ**, "Дагъпечатдин" киоскрай - **228 манатдихъ**, редакциядай **162 манатдихъ** кхьиз жеда.

Къейд ийин хьи, "Дагъпечатдин" киоскрай газет кхьинин къимет ужуз тирди фикирда къуна, Къиблепатан Дагъустандин са шумуд районда киоскар ахъайнава. Абур Ахъегъа, Мегъарамдхуьре, Къасумхуьрел, Белижда ва Дербент шегъерда ава. Газетар, журналар кхьидай вахт июндин эхирдалди давам жеда. Сулар пайда хъайитIа, телефондин **8 928-584-16-72** нумрадиз зенг ая.

Лезги писателрин Союзда Цийи регъбер хъяна

Чи мухбир

ятчи **Абил Межидович АБДУРАГЪМАНОВ** хъяна.

Писателрин Союздин правленидин кыле саки 10 йисуз хъайи Максим Алимованни, цийиз хъягъ хъувур Абил Абдурагъманованни (Сардар Абилян) гъакъиндай хуш келимар илимрин доктор, профессор, машгъур гъикаятчи Къ.Х.Акимова, шаир ва публицист М.А.Жалилова, Дагъустандин халкъдин шаир А.М.Къардашова ва масабур лагъана. ЛПСС-дин кваллах мадни хъсанардай хейлин рекъерни веревирдна.

Кроссворд (4 гъарф)

Туькъуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Къацузмай клерец. 2. Къурагъ районда са хуьр. 3. Муьгъуьббат, кланивал. 4. Яхулрин газет. 5. Гъяркъуь шегъере рехъ. 6. БанIах. 7. Адахли. 8. Къуьрен бала. 9. Багъдин емиш. 10. БалкIандин къвачин дабандиз ядай ракь. 11. Лезги композитор Аюбован тIвар. 12. Радиоактивный химический элемент. 13. "Жаваб" гафунин антоним. 17. ТупIалра твадай къаш. 15. "Эхир" гафунин антоним. 16. Жуьже. 17. Къекъуьн, гъерекат. 18. Цурун ленгер. 19. Италиядин машинрин марка. 20. Дишегълийрин кыле алукIада. 21. Зегъмет. 22. Далудал алаз гъидай веькерин кIватI. 23. Дуьзен чка. 24. Далдам. 25. Илизун.

"ЛГ"-дин 21-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:
ДУьЗ ЦIАРАРА: Дурумлувал. Кечирма. СтIал. Карка. Алирза. Уганда. Цици. Куку. Мизмиз. Гада. Регъбер.
ТИК ЦIАРАРА: Урукул. Угъри. Атир. АцIранцI. Кваг. Айна. Зулумкар. Араз. Цидгем. КIлам. Звер.